

رئیس - کمیسیون عرایض تصویب نموده است یکماهه با آقای آقا سید محمد باقر ادیب اجازه مرخصی داده شود در صورتیکه مخالفی نباشد از مجلس رای می گیریم (گفتند مخالفی نیست رای بگیریید)

رئیس - کسانی که موافق راپورت کمیسیون اجازه مرخصی یک ماهه آقای آقا سید محمد باقر ادیب تصویب مینمایند قیام نمایند [اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد]

رئیس - امتیازنامه طلاشویی عراق در اغلب موادش اخذ رای شده فقط يك ماده هشتم و دوفقره پیشنهاد باقی است که رجوع شد به کمیسیون و راپورت داده اند و باید در آنها اخذ رای شود ولی مخبر کمیسیون تقاضا کرده است که تمام مواد آن قرائت شود بعد در مواردیکه رای گرفته نشده است اخذ رای شود این است که بر حسب تقاضای مخبر اولاً یکدفعه تمام مواد امتیازنامه قرائت می شود بعد در موادی که باید مذاکره و شور کرده اخذ رای می نمایم .

[آقای میرزا ابراهیم خان امتیاز نامه را که مشتمل بر ۱۲ ماده بود قرائت نمود بعد راپورت کمیسیون راجع بدو فقره پیشنهاد آقایان شیبانی راجع بدادن يك شصت هزارم از خاک و میرزا اکبرخان راجع بفرستادن یککفر مفتش با مخارج از کمپانی و پیشنهاد آقایان آقا شیخ ابراهیم زنجانی و فهیم الملک راجع به ماده هشتم امتیازنامه قرائت شد در خصوص پیشنهاد آقای شیبانی چون خودشان در کمیسیون متقاعد شده بودند کمیسیون اظهاری را نکرده بود پیشنهادی میرزا اسد الله خان را کمیسیون پس از مذاکرات لارمه با حضور وزیر فواید عامه و نظریات کافی تصویب نکرده بود .

ابتدا پیشنهاد آقای شیبانی مطرح شد بعد از مقداری مذاکره خود آقای شیبانی اظهار نمود که چون مقصود کمیسیون تشویق اهالی است و نمی خواهد حتی الامکان تمهیل زیادی باین قسم اشخاص بنماید بنده هم متقاعد می شوم و پیشنهاد خود را پس می گیرم تا بنیاً پیشنهاد آقای میرزا اسد الله خان مطرح مذاکره شده بعد از مذاکرات بسیار اخذ رای علنی با اوراق شده نتیجه از قرار ذیل بدست آمده و پیشنهاد ایشان با اکثریت رد شد و عده حضار (۶۶) ورقه سفید (۲۹) ورقه آبی (۲۸) امتناع (۹) در این موقع آقای میرزا اسد الله خان پیشنهاد خود را مسترد داشتند .

در خصوص پیشنهاد آقایان آقای شیخ ابراهیم زنجانی و فهیم الملک راجع به ماده هشتم امتیاز نامه کمیسیون بعد از مذاکره با اکثریت رای داده بود که ماده هشتم عبارت ذیل نوشته شود ماده هشتم هیچ يك از صاحبان امتیاز و شرکاء و اشخاصیکه این امتیاز و حق شرکت با آنها منتقل می شود مجاز نخواهند بود قسمت خود را به تبهه خارجه انتقال و یا نزد آنها وثیقه و رهن بگذارند و هرگاه خود آنها یا یکی از ورثه آنها داخل در تبعیت خارجه شد این حق شرکت از او ساقط و باید حق شرکت خود را به تبهه داخلی انتقال بدهد این ماده مطرح شور شد بعد از مذاکرات رئیس بقیام و نمود از مجلس اخذ رای

نمود و با اکثریت تصویب شد بعد آقای مؤتمن الملک اظهار نمود در این ماده یک قدری ملاحظات لازم است بشود و آن این است که قهده شده است اشخاصی که داخل در تبهه خارجه می شوند باید حق شرکت خود را به تبهه داخله انتقال بدهند شاید کسی از اتباع داخله حاضر نشود برای خریدن در این صورت چه باید کرد این نکته انظار نمایندگان را جلب بخود نموده بعضی اظهار نمودند این ماده رجوع شود به کمیسیون که تجدید نظری در آن شده بمجلس عودت نماید .

آقای رئیس جواب دادند چون تصویب شده است نمیشود بکمیسیون رجوع شود بعضی اظهار نمودند که خوب است يك جمله بعد از جمله (و باید حق شرکت خود را به تبهه داخله) باین عبارت زیاد شود .

(یادولت انتقال بدهد) چون عبارت ماده از تصویب مجلس گذشته بود تصرف در آن را اکثر نپذیرفتند و برای رفع امکان چند فقره پیشنهاد از طرف نمایندگان بقرار ذیل پیشنهاد شد که بعنوان ماده الحاقیه بماده هشتم ضمیمه شود

۱ - از طرف آقای مؤتمن الملک هر گاه کسی از تبهه داخله بقیمت عادلانه خریدار نباشد امتیاز بدولت تفویض خواهد شد

۲ - از طرف یکی از نمایندگان در صورتی که خریدار حاضر برای اتباع سهم اتباع خارجه نباشد دولت سهم آنها را بقیمت عادلانه خریداری خواهد نمود .

۳ - از طرف آقای دکتر علی خان در صورتی که از تبهه داخله خریدار نباشد بقیمت عادلانه دولت خریداری خواهد نمود این پیشنهاد طرف توجه اکثر نمایندگان گردید بعد از مذاکره رئیس در الحاق آن به ماده هشتم از مجلس اخذ رای نموده با اکثریت تصویب شد

رئیس - اخذ رای در مواد این امتیاز نامه تمام شد حال باید در کلیه آن یک مرتبه اخذ رای شود اگر مخالفی نیست رای بگیرییم (اظهاری نشد) رئیس - در کلیه این امتیاز نامه رای می گیریم کسانی که آن را تصویب مینمایند ورقه سفید خواهند انداخت (اوراق رای اخذ واستخراج شده نتیجه از قرار ذیل قرائت شد)

معاذ الملک - عده حضار ۶۴ ورقه سفید (۵۴) ورقه آبی (۲) امتناع ۸

رئیس - امتیاز نامه طلاشویی عراق با اکثریت تصویب شد رد کنندگان - میرزا مرتضی قلی خان -

و کبیل الرعايا - آقا شیخ علو فارسی - شیبانی - آقا شیخ علی خراسانی - دکتر اسمعیل خان - آقا شیخ غلامحسین آقا میرزا ابراهیم خان - سردار اسعد - مؤتمن الملک - مصدق الملک - ضیاء الملک - حاج محمد کریم خان - ادیب التجار - حاج فاتح الملک حاج سید ابراهیم مدرس - حاج میرزا رضا خان آقای شیخ ابراهیم زنجانی - آقا عبدالعسین - عز الملک - آقا سید حسین کزازی - آقا شیخ رضا

آقا سید جلیل - حسن علی خان - معاضد السلطنه شیخ رئیس - معتمد التجار - دکتر علی خان - سلیمان میرزا - اردبیلی - آقا میرزا احمد - نجات - حاج عز الملک - ناصر الاسلام - وکیل التجار - معین الرعايا - ارباب کبکسرو - نیر السلطان - افتخار الواعظین - صنیع الدوله - تربیت - ابوالقاسم میرزا - آقا سید محمد باقر ادیب - مشیر الدوله - معاضد الملک معزز الملک - میرزا ابراهیم قوی - آقای میرزا زین العابدین - هشتروندی - سپه دار اعظم - ذکاء - الملک - شیخ اسد الله - اسان الحکماء

رئیس - راپورت کمیسیون قوانین مالیه است راجع بمواد پیشنهاد هائی که در موقع شور اول بکمیسیون رجوع شده قرائت میشود که در آن شور اول بعمل بیاید [راپورت کمیسیون مالیه راجع بماده ۲۹ قانون محاسبات عمومی و ماده الحاقیه پیشنهاد آقای تقی زاده و نیز ماده الحاقیه دیگر بمواد قانون محاسبات عمومی تصویب شده بود اضافه شود قرائت شده و در هر يك از آنها جدا گانه مذاکرات بعمل آمده شور اول در قانون محاسبات عمومی تمام شد .]

رئیس - آقای کاشف سثوالی داشتند از معاون وزارت عدلیه بفرمایند

کاشف - لازم است که مقدمه این را عرض کنم که بعضی از آقایان مسبق باشند اهم قوای تلته فوه قضائیه است که عدلیه باشد چون مردم تا عدالت را ندانند معنی مشروطه را نمیدانند چیست بدبختانه چندی قبل هیئتی از طرف مجلس بجهت اصلاح امور عدلیه معین شدند که از آن جمله بنده هم بودم تقریباً چهل روز در مسئله عدلیه اقدامات کرده و باندازه که لازم بود رسیدگی شد تا رسیدیم بجائی که مورد شکایات مردم بود و بنا بود که مشروحاً راپورتی داده شود به بعضی ملاحظات آن هیئت متأسفانه من فصل شد ولی اشخاصی که در آن هیئت آمده بودند شکایت کردند همه روزه اسباب زحمت مجلس شده اند و میبایند در مجلس زن و بچه و مردم تظلم به نمایند گمان میکنم که و کلا اسباب زحمت آنها را فراهم کردند از این جهت بنده میخواستم از معاون وزارت عدلیه سثوال کنم که در خصوص رفع ظلم از این اشخاص چه اقدامی کرده اند و ما را می توانند از اقدامات خودشان مسبق کنند یا خیر .

معاون وزارت عدلیه - در خصوص رفع شکایات از این اشخاص مخصوص وزارت عدلیه اقدامی نکرده است ولی در ضمن رفع شکایت از آنها خواهد شد هلت اینکه تا بحال شکایات آنها مرتفع نشده است این بوده که دوسیه های آنها را آن هیئت مهر کرده بودند و این اوقات داده اند بوزارت عدلیه و يك هفته است آن دوسیه را تسلیم عدلیه کرده اند و حالاً مشغول هستند تحویل بگیرند و لابد است که بآن کارهائی که اخیراً رسیده شده است و لازم است ابتداء رسیدگی تقریباً اوقات رسیدگی باین تظلمات رسیده است تا بواسط ماه مبارک رمضان و الاحدلیه در رفع تظلمات چه راجع باین اشخاص چه راجع بسایرین کمال جد را خواهد کرد .

کاشف - اولاً آن هیئت دوسیه ها را مهر

نگرده بودند و بواسطه اطلاعاتی که مادر آن زمان تحصیل کردیم عده از این متظلمین واقفاً مظلوم واقع شده اند و این تصور از اعضاء عدلیه بوده است نه از دیگران خصوصاً در مسئله صدر الاسلام که مشکوة الاطبا و جمعی در حق او تصدیق دارند و باینکه تصدیق داده اند نمی دانم چرا در این باب رسیدگی نمی کنند و همه این هیئت تصدیق دارند که این اشخاص مظلومند و به تظلمات اینها رسیدگی نمی کنند .

معاون عدلیه - دوسیه های این اشخاص که در تصرف این هیئت بود وزارت عدلیه نتوانسته است بآنها دست بزند و در این باب مکاتبات کردند و فقط در این اواخر این هیئت آمدند دوسیه ها را تسلیم عدلیه کردند و عدلیه هم نمی تواند دوسیه ها را تحویل نگیرد دست بزند این بود که بهمان ترتیب بود تا اینکه یک نفر از طرف هیئت رئیس معین شد و آمد دوسیه ها را تحویل داد اما در باب صدر الاسلام که آن نمیکنم درباره ایشان و آن هیئت ظلمی شده باشد خود بنده دخیل در کار بودم و می رفتم به عدلیه هیئت رسیدگی کردند و واقفاً ثابت کردند که صدر الاسلام ظلمی شده است اینطور نیست معین شده بود محاکمه کنند این اشخاصی که ادعای ظلم می کنند و اشخاصی که می دانند که بر این شخص ظلمی نشده است ممکن بود که حکم بدهند و بموقع اجرا گذاشته شود و البته وزارت عدلیه اجرا می کرد امروز می گویند رسیدگی کردیم ظلم درباره صدر الاسلام شده است بدون اینکه ثابت شود و مجازات او معین شده باشد و در این باب صدر الاسلام بتاریکی بمقام مجلس شورای ملی و نیابت سلطنت عظمی و وزارت عدلیه عریضه داده است که مشغول رسیدگی است ولی این از مشکل ترین کارهایی است که باین زودی رسیدگی نخواهد شد بجهت آنکه صدر الاسلام متهم است در روکالت بکافذسازی متهم است برشوه دادن باین جهت وزارت عدلیه نمی تواند یک حکمی از روی صحت بدهد و الا آن درباره صدر الاسلام مجدداً از طرف وزارت عدلیه تأکید شده است که تحقیقات راز و تری بکنند بواسطه این که اسباب تحقیقات فراهم نه بود و مسئله کافذ سازها یک مسئله است که هنوز دولت تکلیف عدلیه را در این باب معین نکرده است که تحقیقات خود را در این باب به نمایندیم و هنوز تحقیقات لازم نشده است و باید باشد تا در موقع درست تحقیقات شود این است که مسئله صدر الاسلام همین طور مانده است و همین طور کافذ سازها ولی حالا ممکن است تشکی بکنند از اعضاء عدلیه یعنی بدون اینکه ملاحظه آنرا بکنند که این شخص کافذ ساز است یا اینکه متهم باین فعل شنیع است یا اخیر مجدداً تعاقب بشود ولی در خصوص ادعائی که از اعضاء عدلیه میکنند این مسئله در تحقیق است و معلوم خواهد شد

کاشف - بنده از طرف هیئت کاملاً رد میکنم فرمایشات ایشانرا .
رئیس - التفات بفرمائید که ایشان میفرمایند هیئت در این خصوص حکمی نداده اند .

کاشف - بنده بعد از این در اینخصوص استیضاح دارم .

رئیس - آقای ابوالقاسم میرزا شما هم از معاون عدلیه استوالی داشتید بفرمائید

ابوالقاسم میرزا - فریب ۲ چهار ماه است امین عدلیه کرمانشاهان استعفا داده است و آمده است و مکرر بوزارت عدلیه عرض شده است که امین عدلیه معین شود و بفرستند بجهت اینکه امور عدلیه آنجا از هم کسبخته نشود و هنوز نفرستاده اند خواستم به بینم که امین عدلیه برای کرمانشاهان معین کردند و اگر معین کردند چه وقت حرکت خواهند کرد .

معاون وزارت عدلیه - از ولایات خیلی جاهست که این روزها امین عدلیه ندارد بواسطه دقتیک وزیر عدلیه می خواهد در انتخاب امنای عدلیه بنماید این است که فرستادن امین عدلیه بتأخیر افتاده است در ظرف همین هفته برای جا هائیکه امین عدلیه ندارد مخصوصاً برای کرمانشاهان معین و فرستاده خواهد شد برای دو سه جای دیگر هم معین شده است حرکت میکنند دستور روز شنبه تعیین تکلیف حاج عبدالسلطنه - تته قانون معارف - شور اول در قانون دیوان محاسبات .

[مجلس یکربیع بعد از ظهر ختم گردید]

جلسه ۱۳۴

صورت مشروح روز شنبه ۲۱

شهر شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاءالملک تشکیل گردید . صورت مجلس روز پنجشنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود .

رئیس - در صورت مجلس اگر ملاحظاتی هست بفرمائید .

آقا سید محمد باقر ادیب - چندی قبل بنده کتباً استوالی از آقای وزیر داخله کرده بودم در باب انتظام عربستان هنوز برای جواب حاضر نشده اند می خواستم به بینم در آن باب ترتیبی داده شده یا غیر .

رئیس - عرض کردم در صورت مجلس آقایان اگر فرمایشی دارند بفرمایند سؤال شما فرستاده شده البته جواب خواهند داد .

وکیل التجار - در خصوص غنائین با اجازه که اینجا صورت مجلس نوشته شده است چون غنائین با اجازه عذر موجه داشته باشند و باینجهت استدعا میکنم عذر ایشان را مخصوصاً در صورت مجلس بنویسند والا بنده ممکن است در منزل کارهای شخصی داشته باشم و بنویسم که چون عذر دارم نمی توانم بیایم دیگر اینکه پریروز راپورت کمیسیونها که خوانده شد غنائین با اجازه از روسای کمیسیون اجازه داشتند و حال آنکه باید از رئیس اجازه بگیرند .

رئیس - این را ما هم در هیئت رئیس مذاکره کرده ایم که آقایانی غائب می شوند باید عذر موجهی ذکر نمایند بجهت اینکه بمذره های غیر

موجه نمیتوان اجازه داد که غایب شوند البته کسانی که غیبت می کنند یا باید مریض باشند یا اینکه واقفاً یک کار خیلی فوری داشته باشند که نتوانند بیایند **سلیمان میرزا** - بنده به همین ملاحظه که آقای وکیل التجار ذکر کردند خواستم عرض کنم که آقای میرزا داود خان مدتی است مرض کلیه دارد و باین جهت نمی توانند بیایند محض اطلاع عرض کردم که مدتی غایب بدون جهت نباشد **کاشف** - در مسئله استوالی بنده از وزارت عدلیه اظهار بنده خصوص صدر الاسلام نبود بنده گفتم صدر الاسلام وعده و اینکه سایرین را اسم نبردم برای این بود که وقت مجلس را تلف نکرده باشم فقط صدر الاسلام شاکی نبوده خیلی اشخاص هستند که شاکیند و اسم مشکوة الاطباء هم در صورت مجلس نوشته نشده است .

محمد هاشم میرزا - اینکه در صورت مجلس نوشته شده است که معاون وزارت عدلیه جواب داده اند صدر الاسلام متهم بیهضی جنایات بوده است بنظر بنده همچو افضلی رانگفت فقط گفت که متهم بخیان در روکالت و کافذسازی و غیره لفظ خیانت در اینجا گفته نشده .

رئیس - ورود آقای حاجی امام جمعه خوئی را بمجلس تبریک میگوئیم و اظهار امیدواری مینمائیم که سایر علمای خمه هم زود تر بمجلس تشریف بیاورند که عده نمایندگان تکمیل شود اگر چه میخواهیم از موضوع خارج شویم ولی بنا بر اینکه راجع بیکمی از نمایندگان محترم است که تا کنون وقت خودش را از برای امورات شخصی خودش راهم صرف مجلس کرده است و بحیثیات مجلس شورای ملی برمی خورد گمان میکنم که مجلس لازم بداند که از آن مذاکره بنمائیم آقای حاجی سید نصرالله هم که در نظر نمایندگان البته مقامی دارند در یکی از روزنامه ها نسبت به ایشان توهینی شده است که در واقع بمجلس شورای ملی برمیخورد و گمان میکنم مجلس شورای ملی هیچ راضی نیست که درباره ایشان یک همچو توهینی بشود و گمان میکنم که مجلس شورای ملی بامن همراه باشد در اینکه اظهار نفرت از مندرجات این روزنامه بنماید تا معلوم شود بعضی چیزهایی که در روزنامه ها نوشته میشود و توهین و تخفیف از اشخاص می نمایند همچو ، ملایم طبع مجلس شورای ملی نیست حالا آقای حاج سید نصرالله هم اگر بخواهند در این باب توضیحات بدهند البته نمایندگان محترم مساعدت خواهند فرمود (عموم تصدیق کردند) .

حاجی سید نصرالله - پریروز آقای آقا سید حسین اردبیلی سرا خواستند و بمن فرمودند که یک جریده از ملا نصرالدین آمده است (این نمره آخری) و بعضی توهینات از تو کرده است و صلاح نمی دانم که این نمره منتشر شود باین جهت آنقدری را که در نزد من است توزیع نکردم و یک چیزی هم نوشتم بآن آدمی که دور از مرکز است بنده عرض کردم خیلی ممنون هستم ولی اگر خود من موزع این روزنامه بودم توزیع میکردم و از ایشان خواهش کردم همین یک نمره را به بنده بدهند اینست که این نمره را از ایشان گرفتم و حالا اگر آقایان اجازه بدهند خود بخوانم و آنقدری که عجاله ممکن است

در فقرات آن توضیح بدهم تا بعد اگر کابینه وزراء با من مساعدت نمایند داخل معاکمه این مطلب بشویم (آقای مقدس).

مختصری از تاریخ زندگانی آقای سید نصرالله اخوی و کیل مجلس شورای ملی ایران و اقداماتی که در راه مشروطیت و آزادی ایران نموده باشم از معلومات وی (تحصیلات) علم عروض و شاعری - علم فقهت - علم اصول - حکمت الهی - علم عرفان (پیشه و حرفه).

وکالت - سیادت - اخوی - اجاق - چهل و یک منبر، شمع دزدی - خوردن کتابخانه ملی - فروختن زمینهای موقوفه که در پشت خانه عین الدوله واقع است ضبط و تصرف ملک موقوفه موسوم به (لاسیجان کدر لوسان واقع است بلع املاک موقوفه بازار زرگران و بعضی دکا کین)

(اقداماتی که در پیشرفت مشروطه اول ایران کرده.)

تأسیس انجمن شصت نفری در مجلس انشاء اصل دویم و بیست و هفتم متمم قانون اساسی تشکیل حوزه علمیه در مجلس، تعیین پنج نفر طراز اول علماء در مجلس، منع از قطع حقوق مفتخواران در کمیسیون مالیه مجلس، اصرار در برقراری نیول بر کشت کرده و همراهی در دعوت علی اصغر خان از فرانک بطهران، و نشاندهش بمسئد صدارت بواسطه انجمن شصت نفری و او، تحریک شیخ نوری به برداشتن علم استبداد و رفتن بعضرت عبدالعظیم و وو (اهجاز و خارق عادت).

کر شفا دادن، تسخیر علی اصغر خان صدراعظم نهن بشو عبدالعظیم - ما عادانا بیت الا وقد حرب و ما عادانا کلب الا وقد جذب کسی که تاریخ اسلام را بداند درستی کلام نبوی را تصدیق می کند شاید مقاله نمره حاضره ملا نصرالدین بنظر همه آقایان و عموم ایرانیان نرسیده باشد چون مقاله مزبوره مشتمل بر شرح زندگانی من است لهذا لازم میدانم که نقل مقاله را با شرحی که مجلا بطاهر میرسد بعرض عموم ملت برسانم تا عنقریب بنحویکه میسر است با اقدامات کابینه وزراء از معاکمه اودنبال و تعقیب شود و البته در جمیع مطالبی که شرح داده میشود بر مدیر محترم جریده ملا نصرالدین بحث و اعتراض ندارم چه آن مردی است دور از این مرکز و بر حسب وظیفه جریده نکاری میتوانند مکتوبات واصله مضا شده را درج نماید نویسنده این مقاله اگر يك نفر از ایرانیان وطن پرست است البته خواسته است ملت بی خبر ایران را هوشیار کند که در آتیه آدم خائن نالایقی را مثل من برای عضویت مجلس شورای ملی انتخاب نکنند در اینصورت بهتر بود که از اشاره و وو و نطقهای مزبوره بتصریح ببردازد تا روشن ترک موجب مزید آگاهی اهالی ایران شود.

این مقاله از آن راه که هر تا یا در معنای فحش و استخفاف است البته شایسته مقابله و توجه نبوده و اقتداء با سلالی الماضین سزا وار بودم که گویم و لقد امر علی اللثیم بسببی فمضیت عنه وقت لا یمنینی ادر صرف تعرض شخصی بوده امکان صرف

نظر و اتماض داشت لکن چون این مقاله بتمامه متضمن وقیحه در حق يك نفر نماینده ملتی است وجدان هیچیک از و کلاه اجازه نمیدهد که مضامین این مقاله کاملاً مکشوف خاطر آحاد و کلا و عموم ملت بشود و مسکوت عنه بماند نظری که در این کردم بسه قسمت منقسم دیدم اول استخفاف از حیث اتصاف بمعلومات اگر این اتصاف در من حقیقت داشته باشد و نویسنده آنها را عار و شارداند الحق من هر يك آنها رامایه شرف و افتخار خود میدانم و همچنین آنجا که برای من تعداد حرفه کرده است چنانچه گفته است (وکالت) افتخار است [سیادت] البته بعد از شرافت اسلام افتخاری بالاتر از این نمیدانم [اخوی] قومیکه خلف عن سلف بممل رعیتی و ان رعایتی خودزندگانی کرده اند از چنین طایفه بودن موجب فخر است

(چهل يك منبر) (اجاق) (شفای کر) خوب بود طرف این استخفاف یا سنت علت را فرار مبداد و چنانچه این عادات یا توسلات را منافی با اساس تمدن میدانست بهتر بود بپردمی که قریب دوست سال است این خانواده را مطاف یا ملاذ خود می دانند نصیحت می نمود یا از کلیه خانواده رسالت و بالخصوص این طایفه قطع ارتباط کنند بلکه دوستی یا استشفاء و استشفاع تخم بغض و لینه بشی فاطمه را در دل بکارند و ریشه های بنت نبوت را از بیخ و بن بر کنند مگر مشکلات مملکتی رودا زود حل و تصفیه شود البته در اینصورت که ملت ایران از مشیه اسلام انحراف ورزید و از تقلد این دین تنزد و شعار و آثار اسلام را جزء خرافات دانست دیگر مثل من کسی را انتخاب نخواهد کرد و قلب نویسنده بالمره از این تشویش و نگرانی راحت و فارغ خواهد شد (شمع دزدی) اشاره بلیله عاشورا است ولی مراد از این کلمه مبهم است بقعه که در آن شب چندین خردار شمع بیرون از حساب زن و مرد بانها بیت رضا و شوق مندی در آنجا می آوردند دزدی شمع باور کردنی است.

قسمت دوم مقاله راجع بتجاوزات حقوقی که حیرت است این صاحبان حقوق یا متولیان اوقاف و موقوف علیهم کجایند که در این سنین متکثره اینهمه رقبات را من بلع کنم و آنها همچنین برای نمونه تصدیق نویسنده ولو بکنفر از من شکایتی در محکمه اظهار نکرده باشد انشاء الله بعد از تنبیه نویسنده زیاده بر این ساکت نمی ماند که حقوقشان در دست من ضایع شود بهر حال این قسمت متضمن چند فقره است.

(زمین های وقفی پشت خانه عین الدوله) اگر در این امتداد یعنی از دروازه دوشان تپه تا دروازه دولاب کسی يك وجب زمین وقفی در تصرف من سراغ داشته باشد و همچنین اگر کسی معادل يك من تبریز بذرانشان در قریه [واسهجان لوسان] ملک وقفی در تصرف دیده باشنیده باشد تقاضا میکنم که وزارت اوقاف بدون هیچ مراجعه آنها را با عواید ماضیه از من تسلیم بگیرد علاوه در این مقام محترم ملتزم ضمه قیمت چنین رقبات را برای خدمت بمعارف تقدیم کنم بلو در حوالی خانه عین الدوله زمینی از طبقه گذشتگان سلسله برای بنای مسجدی معین بوده که حسب التکلیف به بلخ پنج شهزار نومان با

ضمیمه چند باب دکان ساخته ام ولی هنوز صیغه وقف او را جاری نکرده ام تا عنوان وقفیت محضه پیدا کرده باشد (بازار زر گرها) ندانستم کجاست لکن یکدانک ونیم تیمچه زر گریها را بضمیمه یکدانک ونیم تیمچه زر گرها خودم حسب التکلیف والوصایه وقف کرده ام معذالك از وزارت اوقاف تقاضا می کنم بلکه ممنون می شوم که هم این مراتب را در تحت مذاقه و مراقبت کامله خود بگیرد و مرا از رنج مطالبه پس افتاده اجاره مستاجرین خلاصی دهد (کتابخانه ملی) هر که مسبوق است کاملاً میدانم من آنها متوسل کتابخانه نبودم آنچه در نظر دارم بدو و هوذا این اشخاص سمت و کالت در امر کتابخانه یافتند آقا غلامرضا خان پسر مظفر الملک نصره السلطان آقا مفتاح الملک، مترجم الملک، منطق الملک، حاجی سید ابوالحسن، آقا سید محمد رضای مسارات آقا شیخ محمد علی تهرانی، آقا میرزا آقای اصفهانی میرزا تقیخان، اعظام السلطنه، خان رئیس معاون وزارت علوم اطلاعات کامله دارد و همه این آقایان می دانند که نیازی از وجوه نقدی و غیر نقدی او را شخصاً مداخله نکرده ام کلیه حساب آنجا با اطلاع و تصویب همه راجع شد بمترجم الملک و در مدت مساهرت ایشان راجع شد بمنطق الملک که آن هنگام کتابخانه تحویل شده بود بمنزل حاجی صدر السلطنه مقابل مدرسه سپهسالار جدید و این دو نفر رشته حساب را معروض و مضبوط تا با آخر رسانیده و اکنون معضوم و محفوظ

حاجی سید ابوالحسن حاضر است در اینجا باید سه تعطیل امر روزی کتابخانه را مجمل تشریح کنم بعد از هم مجلس شورای ملی بفاصله یکی دو روز مستحفظ و کتابدار مدرسه نزد من آمدند که کتابخانه در معرض نهب و غارت و حال مشرف به لاکت است و شرح دادند که چند نفر قزاق از سوراخ در فوه خانه که بفضای کتابخانه بازمی شود متوجه اساس کتابخانه شدند نفیثش از قهره چی یا غیر او کردند پس از تحقیق بکتابخانه ریخته سید رضی مستحفظ را بعد از کتک و توی سری بسیار کشان کشان بمدرسه بردند سید گفت مرا چرا میزنید من مستخدمی بیش نیستم مؤسس کتابخانه دیگرانند که اسامی آنها در نظامنامه مرقوم است ثانیاً سید را بجهت یافتن نظامنامه بکتابخانه بردند و از آنجا سید را بانظامنامه نزد لیاخوف کشانیدند پس از رسیدن سید لیاخوف مساجرا را پرسیید واقعه را شرح دادند چون در نظامنامه ماده قید شده بود که در اینجا صحبت بلیتیکمی ممنوع است وجود اینماده سبب خلاصی سید شد سید پس از رهائی نزد من آمد که تکلیف چیست محتمل است که امشب کتابخانه بغارت برود و در آن هنگامه که هیچکس مقدم در تغلیص کتابخانه نمیشد چاره جز آن بنظر من رسید که جناب خان رئیس معاون وزارت علوم حاضر را زحمت دادم بمنزل خودم بخوانم شاید همراهی فرمایند کتابخانه با همه ملزومات بمدرسه دارالفنون تحویل شود و از خضار غارت نجات یابند ممنونم که فقط جناب ایشان قبول این تقاضا کرده فوراً فرستادم صندوق و کاری

بردند و همه کتابها و لوازمات را با فهرست کتب و دفاتر حساب یکسر بدمدرسه تحویل کردند چنانکه اکنون همه آنها در مدرسه حاضر و موجود است در اوقات هیئت رئیسه لازم دانستم با بودن مترجم الملک مجدداً و تحقیقا بحساب کتابخانه رسیدگی شود لهذا با حضور خان رئیس و نصرت السلطان و آقا شیخ محمد علی و حاجی سید ابوالحسن و مترجم الملک و قلامرضا خان حسابها را رسیدند تا نایب مهور و مختوم بهر حاضرین بجای سید ابوالحسن سپرده شد و اکنون همه کسی میتواند جزئیات امر کتابخانه را بفهمد و برسد و با همه صحت ترتیبات کتابخانه باید بگویم من فقط نظارت در امور داشتم و ابتدا پیرامون مباشرت کارهای کتابخانه نگشتم بلی دخالتی که در کارها داشتم تقاضای پاره کتب از مردم بود که بتوسط من به موجب قبض صاحبانش تحویل کتابخانه شود و چون بهمت مخبر السلطنه زیاده بر هزار تومان تحصیل وجوه اعانه شد که هنوز مبلغی از آن وجوه نزد ایشان است و مبلغی نزد جهانیان و مبلغ دو بیست تومان نزد جناب مؤتمن الملک است که کمک فرمودند بکسانی که الساعه تعهد اداره کردن کتابخانه را بکنند می توانند همه آنها را جمع آوری نمایند و همه معاونین و شرکاء و و کلاه قدیم و جدید کتابخانه را مطلع می سازم هر نوع رسیدگی یا افساسی را که برای اداره کردن کتابخانه در نظر داشته باشند ممکن است با استحضار وزارت علوم معمول و میبذول دارند در اینموقع لازم است که جناب مترجم الملک یاد آور شوم که بر حسب وظیفه که در عهد داشتند لازم می شود صورت حسابها را موافق ریز مفصل طبع و نشر کنند تا همه کس بجمیع جزئیات حساب آگاه شود از معاون وزارت علوم درخواست می کنم در جمیع مراتب معروضه خصوص امر کتابخانه اقدامات خودشان را کلا حل کنند و اطلاعاتشان را مشروحا بمجلس برسانند خیلی خوشنود می شوم قبل از آنکه لایحه مراقبت در امر اوقاف از مجلس بگذرد ابتدای شروع از امور منسوبه یا مربوطه بمن شود قسمت سوم از مقاله راجع بامور دوره قبل از مجلس گذشته در این مقام چون جراید منتشره آن اوقات حافظ افعال و حاکی اعمال همه بوده و هر چه واقع شده در مسمع و مشهد همه اهالی ظهور یافته تطویل و تصدیح نمیدم فقط میگویم اگر برای احکام امر مشروطیت در مراعات جانب اساسی اسلام چیزی گفته ام باین گناه معترفم و ختام عمر خودم را بجرم همین يك نصیر آرزو مندم و البته نویسنده تمثیل باین بیت کندهاست من خندف ان لم انتقم من بنی احمد ما کان فعل در کمیسیون مالی هم هیچوقت قبلا و بعداً عضو نبوده و نیستم و در امر نیول یا قطع حقوق هم رأی خلافی نداده ام.

در خصوص میرزا علی اصغر خان هم در خود چیزی سراغ ندارم جز آنکه مسبوق از قتل او نبودم و روز واقعه اصلا در شهر حضور نداشتم و در عدم ارتباط و اختصاص با آن مرد شهادت و وجدان

اهل شهر کافی میدانم در مسئله موافقت یا مخالفت با شیخ بوری و تشکیک انجمن شصت نفری امر را حواله میکنم بمندرجات رساله (عصای موسی) که در استبداد صغیر ذی حجه ۱۳۲۶ در فلسفه حکومت اسلامی نوشته ام و از نظر بعضی آقایان و کلاهی حاضر گذشته و امیدوارم بزودی بطبع و نشر رساله موفق شوم تا همه شبهات حل شود و هم مقام دقت و عظمت سیاست اسلامی بر جمله عالمیان روشن گردد خیلی عذر میخواهم که این مقدار از وقت مجلس را صرف این مذاکره کردم.

رئیس - بعضی از نمایندگان اینجا میخواهند فرمایشاتی بکنند لکن لازم میدانم این را عرض کنم که این يك مطلبی نیست که اینجام طرح مذاکره شود همینقدر لازم بود مجلس شورای ملی بنمایاند که موافق نیست با بعضی از مندراجات این روزنامه و مقصود این بود که اظهار يك برائت ذمه از طرف مجلس شود در مسئله توهینی که بیکی از اعضاء آن شده است (عده گفتند باید در این خصوص مذاکره شود)

رئیس - چه حاصلی دارد آن مقصودی که منظور بود حاصل شد دیگر پیش از این نمیشود وقت مجلس را تلف نمود حال آرای میگیریم در اینکه مجلس شورای ملی از مندراجات این روزنامه اظهار نفرت مینماید هر کس موافق است با اینکه مجلس شورای ملی بهیچ وجه موافقت با مندراجات این روزنامه ندارد قیام کند (متفقاً قیام نمودند).

(آقای میرزا ابراهیمخان لایحه وزارت مالیه راجع بطلب حاج عدل السلطنه را قرائت نمود که بعد از رسیدگی بحساب ایشان تصدیق کرده بود که مبلغ سی و چهار هزار و سیصد و پنجاه و سه تومان طلب دارند و چون خواسته بود که در مرکز باور داده شود وزارت مالیه يك ده يك از طلب ایشان کسر نموده بقیه را که سی هزار و نهصد و هجده تومان است قبول کرده بود باسقاط ذیل تسلیم نماید.

جمادی الاولی ده هزار تومان
جمادی الاخری ده هزار تومان
رجب ده هزار و نهصد و هجده تومان

رئیس - خاطر آقایان مسبوق است که این فقره بمجلس آمده و بعد از مذاکره دومرتبه در آن اخذ رأی شده و بواسطه امتناع آقایان از اظهار رأی اکثریت حاصل نشد در صورتیکه اگر بحقیقت ملاحظه کنیم نمی بایست این بمجلس بیاید و تصویب مجلس لازم نبود بجهة اینکه وزارت مالیه و دیوان محاسبات تصدیق کرده اند که این شخص این مقدار طلب دارد دیگر این چیزی نبود که محتاج برای مجلس باشد و بمجلس پیشنهاد شود ولی از آنجائیکه اینطور اتفاق افتاده است و دو دفعه در مجلس اخذ رأی شده و نتیجه بدست نیامده است و از وزارت مالیه هم امروز در این خصوص اظهار میشود و کسب رأی مینماید و مایل است که این از مجلس بگذرد که تکلیف معین شود این بود که دادم مرتبه این را بمجلس آوردیم و چون مذاکرات در این باب خیلی شده است خوب است قدری که مقرر مذاکرات شود که هم نتیجه بدست بیاید و هم وقت مجلس را چندان تلف نکرده باشیم حالا

رایورت کمیسیون هم در اینخصوص قرائت میشود (آقای میرزا مرتضی قلیخان رایورت کمیسیون بودجه را قرائت کرد که تصویب کرده بود سی و چهار هزار تومان طلب حاج عدل السلطنه را وزارت مالیه بدون کسر از اول جمادی الاولی ماهی دوهزار و پانصد تومان پردازد تا تمام شود مشروط بر اینکه قبل از وقت سند پنجاه هزار تومان را که بیابک مقروض است تسلیم وزارت مالیه نموده سند پرداخت بترتیب فوق دریافت دارند.)

وکیل التجار - اولاً عرض میکنم که این لایحه بهمان شکلی که چندی پیش در مجلس قرائت شد و تقریباً بعنوان اینکه آقایان رأی ندادند رد شد عیناً بدون اینکه بوزارت مالیه فرستاده شده باشد یا اینکه کمیسیون تجدید نظری نموده باشد امروز در مجلس قرائت شد و حال اینکه بایستی بوزارت مالیه فرستاده باشند که يك توضیح تازه بدهند یا اینکه کمیسیون تجدید نظری نموده باشد تصور میکنم احتمال داده اند در رأی نمایندگان تقییری پیدا شده باشد یا اطلاعات تازه کسب کرده باشند در صورتی که گمان میکنم نمایندگانی که آن زمان رأی به رد یا قبول داده اند تقییری در رأی ایشان پیدا نشده است دیگر اینکه باید اولاً اساس این فرض را دانست بجهة اینکه زمانی که محمد علی میرزا رفتنی شد و قروضی که داشت و فرار شد دولت قبول کند در کمیسیون که در آن زمان بود رسیدگی بفروض او شده تمام آنها را ثبت کرده اند و از روی آن تعهد نمودند که دولت بپردازد و حالا این طلب حاج عدل السلطنه نمی دانم از چه بابت است بمقیده بنده باید رجوع کرد بآن صورتی که در آن کمیسیون نوشته شده و از وقتی که آن تعهد شده است چنانچه این فقره در آن است که اصلاً نباید بمجلس بیاید و باید همانطور که وزیر مالیه سایر آن قروض را پرداخته این را هم بپردازد بنده نمیدانم در صورتیکه جزء آن فرض بوده دیوان محاسبات از چه راه اینطور رسیدگی کرده است حساب اگر صحیح است برای چندتومانی چهارقران کسر می شود اگر مثل حساب های سابق است که بنائنی می کردند و حواله میدادند او دو هزار کم میکرد و بدیگری حواله میداد و همینطور او دو هزار کسری کرد تا اینکه بالاخره تومانی دوهزار بآن بیچاره میرسید که این بمقیده بنده خیلی زیاد است و باید رسیدگی کرد و هر چه در واقع طلب او شد داده شود و اگر مثل حسابهای سابق نیست و واقفاً طلب دارد که بنده تومانی یکشاهی را هم مصلحت نمی دانم کسر شود يك آدمی که طلب دارد حقش است و باید تا دینار آخر بکیرد کسر کردن ندارد در هر صورت بنده باید اولاً بدانم که این فرض دولت بوده یعنی در جزء قروضی که در کمیسیون قبول شده هست یا خیر و بعد هم بجه فائده تومانی چهارقران کسر شده است علاوه بر این در خصوص حوالجات که اینجا نوشته است در باب حساب میرزا نورالله خان که آنروز مرحوم شده بود آنروز رسیدگی شد چیزی باقی نمانده است و تا دینار آخر همه ساله پرداخته شده است و از حوالجات دیگر مبلغی بنظرم باقی بود که آنهم در پارسال وصول شد و

اساساً این باید مدلل شود که این فقره جز مفروضی که در کمیسیون قبول شد هست یعنی این پول قرض دولت حالیه است و باید بدهند یا خیر تا اینکه طلب مدلل نشود بنده که نمی توانم رأی بدهم و تصویب نمایم بجهت اینکه امثال این خیلی است و محمد علی میرزا با خیلی اشخاص طرف حساب است و اگر ما بخواهیم تمام آنها را بدهیم مسلماً با دو کرور هم نمی توانیم آنها را پاک کنیم و اگر که این در باب طلب از شخص محمد علی میرزا است و در جزء آن قروض نیست که از بابت پول خودش که سالی یکصد هزار تومان برای هیچ از این ملت بیچاره میگیرد کسر کند و الا در این موقع بنده تا ندانم که این از چه قبیل قرض است نمی توانم تصویب کنم بجهت اینکه اطلاع دارم که بغیر از این پنجاه هزار تومان نود هزار تومان صد و پنجاه هزار تومان طلب دارند و همه منتظرند که این چطور می شود بعد همه را بفرستند و از مجلس مطالبه نمایند

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - بنده می خواهم بفهمم که ما در چه چیز مذاکره میکنیم اگر در این مذاکره میکنیم که این قرض را بعد از آنی که معلوم شد آیا باید داد یا نه این قابل مذاکره نیست البته اگر قرض دولت است مسلماً باید داد و اگر مذاکره در این است که این قرض هست یا نیست و محل حرف است که باید داد یا نباید داد باید معین شود و بفهمیم آنوقت رأی بدهیم.

رئیس - عرض کردم این يك مطلبی است که نباید بمجلس بیاید ولی چون دومرتبه بمجلس آورده اند و در هر دو مرتبه هم منظور که آقای وکیل التجار فرمودند رأی گرفته شده امتناع آقایان اسباب این شده که رد و قبول آن معلوم نشد وزارت مالیه هم در این باب تکلیف میخواهد این است که این دفعه بمجلس آوردیم که تکلیفی برای آن معین شود.

کاشف - این مطلب آنقدری که راجع است بوزارت مالیه باید وزیر یا معاون حاضر باشد و آن قسمتی که راجع است به کمیسیون باید بمخبر کمیسیون حضور داشته باشد و بنده هیچیک از آنها را نمی بینم.

وکیل الرعایا - بنده گمان میکنم که دیوان محاسبات بوظایف خود عمل کرده است و وزارت مالیه هم بوظایف خود عمل کرده است اما ما بوظایف خودمان عمل نمی کنیم اما در باب حاج عدل السلطنه آنچه که بنده اطلاع دارم موجب طلب ندارد پول داده است و چیز خریده است و ببن مردم یوشانیده و ما نمی توانیم بگوئیم که این قرض دولت نیست و باید داد و آنکسی که این حرف را بزند بنده او را لایق مملکت داری نمی دانم وزارت مالیه تصدیق کرده است که این قرض دولتی است و باید داد دیوان محاسبات هم تصدیق کرده است منم که یکی از نمایندگان هستم در اینجا (محل نطق) تصدیق می کنم که این قرض دولت است و باید داده شود.

دکتر علی خان - همین طوری که آقای رئیس در ابتدا فرمودند در این باب هیچ مذاکره لازم

نیست و باید رأی گرفت ولی این ترتیبی را که از وزارت مالیه پیشنهاد شده است در کابینه سابق بوده است و بنده نمی دانم این وزیر مالیه می تواند باین ترتیب تأدیبه نماید یا خیر دیگر اینکه باید رأی گرفت و گذراند که کار قانون موارف عقب نیفتد.

رئیس - در خصوص ترتیب تأدیبه آن بمقیده بنده لازم نیست که بمجلس بیاید با وزارت مالیه است هر طوریکه ممکن است می پردازد.

معین الرعایا - عرض می کنم نظر بخدمتاتی که حاج عدل السلطنه کرده بود در آن زمان تصویب شد و از کابینه سابق هم سندی در دست او است که این قرض دولت است و باید داد و اینکه دیوان محاسبات از طلب او کسر کرده است نباید ایراد کرد لابد ملتی داشته است حساب که نباید یکی یکی جزئیات آن در مجلس بیاید چنانچه آقای رئیس فرمودند چون این مطلب دو مرتبه است بمجلس آمده و تکلیف معین نشده است خوب است این دفعه زودتر رأی گرفته شود که هم وقتمان پیش از این تلف نشود و هم اینکه تکلیف این مسئله معین شود همینقدر عرض می کنم که این از نظر وزارت مالیه و دیوان محاسبات گذشته و وزیرای سابق هم تصدیق کرده اند که این طلب باید داده شود.

عز الملک - در این خصوص در دو جلسه مذاکرات کامل شد و رأی هم گرفته شد که مذاکرات ختم شود بواسطه اینکه این از قروض دولت است و باید داد دیگر اینکه در مذاکره لازم نیست رأی بگیرد و مذاکره را ختم کنیم.

سر دار اسعد - عرض میکنم که اینکار را بنده اول دخیل بودم با هیئت وزرای حالیه این حاج عدل السلطنه يك خدمت بزرگی کرده است که کمتر کسی مثل ایشان خدمت کرده است بدولت منجمله جواهراتیکه در يك چمدان بوده است و بفته جواهرات دولتی بوده است و اگر حاج عدل السلطنه نبود ما هیچ دارای این جواهرات نبودیم و او تمام اینها را بدون عیب تسلیم نمود ما در مقابل این خدمت بزرگ باو وعده دادیم که طلب تو را میدهیم بعد گفتند باید رسیدگی شود این بود که رسیدگی شد و دیوان محاسبات و وزارت مالیه هم تصدیق کرده اند که این اندازه طلب او می شود حالا آمدم آقایان و کلا رأی ندادند که این قرض داده شود پس قول بکنجا خواهد رفت.

ادیب التجار - بنده عرض می کنم کسی نگفته است که قرض حاج عدل السلطنه صحیح است یا ناصحیح عرض می کنم ما نمیدانیم این قرض در آن پروتکلی نوشته شده است یا خیر یعنی وزیر مالیه در این مجلس نیامده است که بگوید این جزء پروتکل بوده است اما در باب قروض دولتی بنده عرض می کنم که دولت چندین فقره قبض دارد منحصر بجناب حاج عدل السلطنه نیست چه علت دارد که این یک فقره بمجلس آمده است اگر پنج تومان بخواهد برای قرض دولت بدهد فوراً آقای افتخار الواعظین میگوید تا بودجه مملکت نیامده است نمی توانیم رأی بدهیم تعجب میکنم هر روز ما میگوئیم باید مطالب بطور الاهی فالاهم در

مجلس مطرح شود و با وجود این وقت خودمان را در این چیزها صرف میکنیم امروز وزیر مالیه اگر تصویب کرد که این در جزء قروض دولتی است و در آن پروتکلی بوده است البته می آید اینجا و يك کمیسیون می شود و رأی میدهند و اگر از قروض دیگر هم هست البته بعد از اینکه فهمیدیم تصدیق خواهیم کرد و الا اینطور نمیشود رأی داد و عرض می کنم که برویم سر دستور.

رئیس - اولاً این را عرض کنم که اینهم در جزء دستور بود و ثانیاً این يك مطلبی بود که نباید بمجلس بیاید بطور غلط آمده است و دومرتبه اخذ رأی شده نتیجه بدست نیامده است این دفعه ما این را بمجلس آوردیم که تکلیف آن معین شود

محمد هاشم میرزا - عرض میکنم در این چند مجلس که در این خصوص مذاکره شده است جز مکررات چیزی بر معلومات نمایندگان افزوده نشده گفته میشود که این از قروض دولتی است یا خیر البته اگر از قرض دولتی نبود دیوان محاسبات و وزارت مالیه مداخله در رسیدگی نمی نمودند علاوه بر این از قراریکه آقای معین الرعایا فرمودند و برای سابق تمام سند داده اند که این قرض دولتی است و باید داده شود و صیغه انعام و چیزهای دیگر نبوده است که محتاج باینقدر مذاکره باشد خوب است رأی بدهیم که این موضوع ختم شود اگر اشکالی دیگر دارید غیر از اینها بفرمایید که مسبق شویم و الا نباید در يك مطلب چند دفعه داخل شویم و اوقات مجلس را تلف کنیم.

رئیس - بنده هم عرض کردم که آمدن این بمجلس اشتباه بوده است و البته اگر قرض دولتی نبود بمجلس نمی آمد گمان میکنم دیگر مذاکره کردن در آن فایده نداشته باشد

آقای میرزا مرتضی قلیخان - بنده يك مطلب خیلی مهمی را میخواهم عرض کنم اولاً چیزی که در دستور نوشته میشود باید همان وقت نمایندگان اگر قبول ندارند رد کنند و الا بعد از آن نمی توانند بگویند این مطلب در دستور گذاشته شده است ثانیاً دستوری که معین می شود بجهت اینست که نمایندگان که عالم الغیب نیستند باید تحصیل اطلاع بکنند در موقعی که مطرح می شود آن مطالب را رد یا قبول نمایند و در این جامی بنیم آقایان تحقیقات نکرده اند و میخواهند از السنه همدیگر تحصیل اطلاع نمایند اینست که وقت مجلس بیهوده تلف می شود و الا آن آقایانیکه آن زمان در آن هیئت بودند در اینجا حاضر هستند و ماها که حاضر نبودیم باید از آنها تحقیق کنیم و از مطلب مسوق شویم يك اعتراض دیگری که با آقایان دارم این است که صورتی را که از روی لایحه وزارت مالیه برداشته و چاپ کرده اند و بین آقایان توزیع نموده اند که این لایحه قرائت شد هیچیک از آقایان آن لایحه را بیرون نیاورد مقابل خودش بگذارد که به بینند وزارت مالیه چه نوشته است آنوقت هر کدام ایرادات وارد می کنند مثل این که یکی از نمایندگان می گوید رأی وزیر مالیه لازم است در این خصوص بدانیم در اینجا چیست و باید در اینجا حاضر باشد بنده عرض میکنم وزیر مالیه باصراحت در این جا نوشته است که طلب این شخص چندر و باید در

اینجا حاضر باشد بنده عرض می کنم وزیر مالیه
بالصراحه در این جا نوشته است که طلب این شخص
چقدر و بابت در اینجا حاضر باشد بنده عرض می کنم
وزیر مالیه بالصراحه در اینجا نوشته است که طلب این شخص
چقدر است نوشته کتبی که سندیش بیشتر از قولی
است در این صورت چه ملاحظه در آن هست اگر
در باب برات القول می خواهند بفرمایند که آن روز
آقای صدیق حضرت در این باب توضیح کامل دادند
باز هم اگر ممکن است تجدید نمایند بهر حال بنده
میدانم این مسئله محل ایراد نیست و خوب است
زودتر در آن رای گرفته شود که مطلب ختم گردد
صدیق حضرت - این پروتکلی که نوشته
شد و امضا شد در آن فقط قید کردند که دولت
باید طلب اتباع خارجی را بدهد و بنده تصصیری که
برای این بیچاره می بینم این است که این بیچاره
رعیت داخله است اگر رعیت خارجه می بود الان
طلب خودش را گرفته بود چون رعیت ایران است باید
اینطور سرگردان بماند .

میرزا اسدالله خان - همانطور که آقای
سردار اسعد اظهار فرمودند میترسیم که در این خصوص
اگر رای بگیریم رای منفی اظهار شود این مطلب
را رد نماید و حال آنکه امروز بما معلوم شود که
وزرای سابق ما امضای خودشان را در این مورد
گرو گذاشته اند و قول داده اند که این قرض عمومی
بدهند بنده عقیده ام اینست که در صورتی که آنها
تصدیق کرده اند این قرض حال سایر قروضی است
دولت را پیدا میکند و ما از این قبیل خیلی داریم
که بیانک شاهنشاهی بپردازیم و قرض داریم که بیانک
استقراض باید بپردازیم خوب است عجالتاً این
را بگذاریم تا این که بودجه بیاید به مجلس آنوقت
این رادر جزء سایر قروض دولتی محسوب بداریم
و رای بدهیم که پرداخته شود و امروز در این خصوص
رای بگیریم .

افتخار الواعظین - نظرم هست مرتبه دوم
که این لایحه بحساب آمد وزیر امور خارجه حالیه که سابقاً
سمت نمایندگی داشتند اظهار داشتند که این قرض جزء
قروضی دولتی نیست جزء قرض شخص است و باید
از مواجب محمدعلی میرزا دادحالا میخواهم بدانم اگر
این در جزء قروض دولتی است که باید وزیر مالیه
بدهد و هیچ باین نیست که در مجلس رای گرفته شود
و اگر در جزء قروض شخصی محمدعلی میرزا است که
البته بنده رای نخواهم داد که دولت ایران قروض
شخصی او را بدهد [گفته شد وزیر خارجه آن روز
همچو اظهاری نکرد.]

مستشارالدوله - اولاً اینجا مکرر گفته شد
که این نباید به مجلس بیاید لازم شد عرض کنم که
این حتماً بایستی به مجلس بیاید برای اینکه جزء مصارف
عادیه نیست این يك خرج فوق العاده است که دولت
امروز باید متحمل شود و همچنین اینکه گفته میشود
این از قروض دولتی است یا قروض شخصی این قرض
شخصی محمد علی میرزا است پس باید مجلس در
این خصوص رای بدهد و در باب پروتکل آقای صدیق
حضرت توضیح دادند آنروز که قروض محمدعلی
میرزا را قبول کردیم در مقابل املاک او بود یا رفا
آن قروض در مقابل محاسبات شخصی او بود از قبیل
حاج فرج و پاره قروض خارجه بود قروض خارجه را

آن روز ما بموجب آن پروتکل بتوسط وزیر امور
خارجه قبول کردیم که داده شود دیگر بعد از آن قرض
قبول نشدند راجع بداخله و نه خارجه اما طلب حاجی
عدل اساعنه بلیل اینکه آقای سردار اسعد فرمودند که این
میتوان گفت در زمره مباشرین امور محمدعلی میرزا
شخص اول کسی بود که خدمت بملت کرد یعنی اگر او نبود
آن جواهراتی که نزد او بود تلف میشد و تقریباً
دو کرو بملت ضرر میخورد این شخص با وسائلی که
در دست داشت فوراً آمد و ارائه باریق کرد که ما
با چه وسائل آن جواهراتی را بدست بیاوریم این
بود که در مقابل این خدمات آنروز با قول دادیم
که طلب این شخص را خود دولت بدهد و در این صورت
گمان نمیکنم دیگر ابهامی برای این مسئله باشد
که ما این قدر در آن مذاکره کنیم در اینکه این جزء
قروض محمدعلی میرزا است شکی نیست وای همان
طور که عرض کردم برای پاداش خدمات او و زرای
سابق قول دادند طلب او را بپردازند و البته ما باید
اهمال خوب را تشویق نکنیم که اسباب امیدواری
سایرین بشود و این ۳۴ هزار تومان هم در مقابل
خدماتی که او کرده است این قدر اهمیتی ندارد .

رئیس - معلوم میشود اکثریت مجلس بر این
است که رای بگیریم رای میگیریم از باب تصویب
حاجی عدل السلطنه مطابق راپورت کمیسیون بودجه
کسانیکه تصویب میکنند و رفته سفید خواهند انداخت
دوره رای اخذ و استخراج شد

مهاضدالملک - عده حاضر [۶۹] و رفته
سفید [۳۹] و رفته آبی (۶) امتناع [۲۴] .

رئیس - با اکثریت تصویب شد .
کسانیکه تصویب کرده اند :

- ضیاءالمالک دکتر اسامعیل خان - آقا شیخ ابراهیم
- زنجانی مؤتمن الملک - نجات - هشتروندی - معتمدالتجار
- صدرالمعلماء - فارسی - آقا میرزا ابراهیم خان - ابوالقاسم
- میرزا - معاضد السلطنه - وکیل الرعایا - میرزا
- شیخ غلامحسین - لسان الحکماء - میرزا احمد قزوینی
- آقا سید جلیل - منتصر السلطان - وحیدالملک حاجی آقا
- عبدالحسین بروجردی - فهیم الملک - صدیق حضرت -
- مستشارالدوله - دهخدا - سردار اسعد - آقا
- سید محمد باقر ادیب - امام جمعه خوئی - معاضد
- الملک - حاجی سید نصرالله - معزز الملک -
- ذکاءالملک - معین الرعایا - صنیع الدوله - آقا
- میرزا ابراهیم قمی - ممتازالدوله - مشیرالدوله -
- میرزا مرتضی قلی خان .
- کسانیکه رد کرده اند .

حاجی محمد کریم خان - سلیمان میرزا - ادیب
التجار - آقا شیخ علی خراسانی - مدرس
وکیلالتجار

راپورت کمیسیون معارف راجع بقره چهارم از ماده
ششم که از طرف وزارت معارف افزوده شده بود و
پیشنهاد آقای مشیر الدوله راجع بماده دهم پیشنهاد
حاجی عزالمالک راجع بماده یازدهم قانون اداری معارف
قرائت شد کمیسیون فقره چهارم را اینطور تصویب
کرده بود .

(۴) - اداره کردن موقوفاتی که قبلی مخصوصی
ندارد و موقوفاتی وجود آن از مطلق بریاست صرف
شود و صرف فوائد آنها در اصلاح مکاتب و مدارس و

فوائد عامه و نیز اداره کردن کلیه موقوفاتی که تولیت
یا نظارت آنها مستقیماً راجع بدولت است در باب پیشنهاد
آقای مشیر الدوله راجع بماده دهم که کمیسیون بر اینکه فقره
دویم از ماده دهم را مجلس مشاوره اداری قرارداد
سایر فقرات ماده مزبور را از وظایف هیئت مشاوره
علمیه قرار بدهند کمیسیون بعد از مذاکره بالاخره
ماده دهم را عیناً تصویب و فقط لفظ (هیئت مشاوره) را
بعبارت (هیئت شورای معارف) تبدیل نموده و اظهار نموده
بود که مجلس مشاوره اداری راجع بنظامنامه داخلی است
و ذکر آن در این مورد خالی از ضرورت است .

در باب پیشنهاد حاجی عزالمالک کمیسیون عیناً
آنرا تصویب نموده که ماده (۱۱) بشود ابتداء فقره
چهارم مطرح مذاکره شده بالاخره برای اینکه تجدید
نظری در آن شود رجوع شد بکمیسیون پیشنهادی
هم آقای حاجی سید ابراهیم مدرس عیناً تبدیل نمود
(لفظ نظارت در موقوفاتی که وجوه در مطلق مصارف بره
صرف شود اضافه شود) در باب ماده دهم به مذاکره
مجلس عیناً تصویب کمیسیون را پذیرفته و در این باب
اخذ رای شده با اکثریت تصویب شد .

ماده دهم وظایف هیئت شورای معارف - اول حل
غوامض امور معارف دویم تسویه اختلافات بین مکاتب و
مدارس سیم رد و قبول تألیفات معینه برای مدارس و مکاتب
چهارم مشورت و مدارك نواقص تعلیمات و لوازم تحصیلات
ثلثه از وجوه اعانه و غیره و ترجیح بعضی تدارکات
بمقتضیات حال پنجم تعیین مصرف وجوه فوق العاده که برسم
هدیه و اعانه میرسد و وجوه موقوفات که باختیار وزارت
معارف گذارده شده باشد ششم معاونت فکری بوزیر در
هر نوع مسئله مشکلی که بآن هیئت رجوع شود از باب
پیشنهاد حاجی عزالمالک نیز بطوریکه کمیسیون
تصویب کرده بود با جزئی مذاکره اخذ رای شده
با اکثریت تصویب شد .

ماده [۱۱] - برای ایفای بوظایف مذکور
علاوه بر ادارات مرکزی در ایالات و ولایات نیز
بموجب لزوم شعبه ۲ تاسیس شود .

رئیس - بواسطه اینکه يك ماده از این
قانون رجوع شد بکمیسیون رای آخری در آن میماند
برای وقتی که راپورت کمیسیون بر گردد و ماده ششم
تصویب شود و چون گمان می کنم که تا روز سه
شنبه از کمیسیون در این خصوص راپورت داده شود
رای آخری در این قانون جزء دستور روز سه شنبه
خواهد شد .

آقا میرزا ابراهیم خان - شروع بقانون
دیوان محاسبات نمود و عده اظهار کردند چون
مفصل است خواندن آن جز اتلاف وقت ثمره دیگری
ندارد .

رئیس - چنانچه گفته شد اگر بخواهیم تمام
این قانون را بشوایم خیلی وقت تلف میشود البته
آقایان آنرا ملاحظه کرده اند حالا داخل می شویم
در شور کلیات این قانون هر کس در کلیات آن
فرمایشاتی دارد اظهار نماید [اظهاری نشد]

رئیس يك و بعب تنفس میشود [ثانیاً بمذاکره
جلسه تشکیل شد .]

رئیس - در کلیات این قانون دیوان محاسبات
چون کسی نظری نداشت حالا باید رای بگیریم

کسانی که تصویب می کنند داخل در شور مواد آن بشویم قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
 [شروع بشور درمواد شده در ماده اول مذاکره نشد و در ماده دوم راجع باینکه دیوان محاسبات مرکب است از یک رئیس و سه نفر معاکم و دوازده مستشار و سه نفر ممیزین درجه اول و دوم و یک مدعی العموم و یک دفتر دار کل و یک نفر منشی باشی آقای مؤتمن الملک دو قسم پیشنهاد بعبارت ذیل نموده فرات شد .]

قسم اول - دیوان محاسبات مرکب است از یک رئیس کل سه نفر رئیس محکمه ۶ نفر مستشار ۱۲ نفر ممیز یک نفر مدعی العموم کل یک نفر دفتر دار کل قسم دوم - دیوان محاسبات مرکب است از یک نفر رئیس کل و دو نفر رئیس محکمه هشت نفر مستشار هشت نفر ممیز یک مدعی العموم کل یک نفر دفتر دار کل [بعناز مقداری مذاکره در قسم اول پیشنهاد فوق اخذ رای شد با کثرت قابل توجه و باماده دوم رجوع بکمیسون گردید .]

ماده سیم - راجع بماده معاکم دیوان محاسبات بواسطه ارتباط آن بماده دوم عجاتاً مسکوت عنه ماند تا تکلیف ماده دوم معلوم شود و ماده هشتم بواسطه پیشنهادیکه از طرف آقای مؤتمن الملک شد بکمیسون رجوع شد و در مواد چهارم و پنجم و ششم و هفتم پیشنهاد وزیر مواد ۳ و ۴ و ۵ و ۶ راپورت کمیسیون مذاکرات و شور اول بمحل آمده بقیه شور موکول بجلسه آتی گردید .

[آقای میرزا مرتضی قلیخان استیضاح نامه آقای آقا سید حسین اردبیلی را فرات نمود مشربر اینکه این بنده در باب نواقص عدلیه و شکایت متظامین که در هیئت فوق العاده عدلیه متظلم بودند و تا بحال بشکایات آنها رسیدگی نشده از وزارت عدلیه استیضاح می نمایم .]

رئیس - اطلاع می دهیم بوزارت عدلیه حاضر شده تا جواب بگوید دستور جاسه آتی رای آخری در قانون اداری معارف بقیه شور اول قانون دیوان محاسبات .

دکتر علیخان - چندی قبل که سه نفر کسر نمایندگان را انتخاب می کردیم آقا میر سید محمد بهجانی هم در جزء آنها انتخاب شد و از آن روز تا بحال حاضر نشدند اگر قبول کرده اند خوب است تمجیل شود که تشریف بیاورند و اگر قبول نکرده اند و استعفا داده اند باید عوض ایشان انتخاب شود که بی جهت در مجلس یک صندلی و کالت خالی نماند

رئیس - استعفا نداده اند
حاجی آقا - اول بر حسب نظامنامه داخلی اخطار میکنم مجلس وقتی ختم می شود که رئیس آن را ختم نماید و ما بر حسب نظامنامه داخلی بعضی مطالب داریم که چون در اول خارج از موضوع است نمی توانیم مذاکره کنیم بممانند برای آخر مجلس و در آخر هم نمایندگان بدون اینکه رئیس مجلس را ختم کند از مجلس بیرون میروند و حال اینکه نباید بیرون بروند این را بنده اخطار میکنم بعد دیگر اختیار با خود آقای رئیس است و بعد یک مطلب را خیلی لازم میدانستم در این مجلس مذاکره بشود و آن

راجع بمذاکره است که در اول جلسه آقای حاج سید نصرالله کردند و در آن موقع چند مرتبه اجازه خواستم ولی چون خارج از موضوع بود عرض نکردم عرض میکنم معاندین و دشمن های مملکت آنهایی که هر طور خواستند آتربیک بازی ها کردند که این مملکت را تخریب بکنند نتوانستند و آن کسانی را که خدمت باین مملکت کرده اند و در واقع بزرگتر مشیری برای این ملت هستند و قومه شان بوده اند از دست ملت بگیرند و معدومشان بکنند نتوانستند در حالیکه بزرگ تر مشیری که برای این ملت همانها بودند که اولین اقدامی را که در اخذ حقوق حقه ملت شد از طرف آنها بود که اگر اقدام آنها نبود میدانید که دست این ملت بحدوقشان نمی رسید و قوای استبداد نه همچو مسلط بر ایشان شده بود که بآن ضعف قوای خودشان بتوانند کاری از پیش ببرند حالا شروع ببعضی اقدامات دیگر نموده اند مثل اینکه یک وقت یک همچو مقاله در یک همچو روزنامه خارجه دیدم نوشته شده در راجع بتخفیف علمای عتبات و توهین مقام مقدس آیات الله نجف این روزنامه اگر چه می دانم که خارج از ماست و غرضشان بدنام کردن بزرگان این مملکت است ولی بعضی از روزنامه های معلی دیدم که برداشته است و آن مقاله نقل کرده است و علاوه یک چیز دیگر هم راجع بدو نفر از نمایندگان نوشته باین عبارت « تا آقا شیخ محمد حسین و حاج سید نصرالله چه گویند » مقصود این است که بنده می بینم آن اشخاصی که همیشه بازی در می آورند برای اینکه قوای ملی را یکدفعه معدوم بکنند و نتوانستند مقصودشان را بعمل بیاورند امروز متمسک باینطور اقدامات شده اند ما کمال تاسف داریم که یک وزیر علوم تا بحال نداشتیم که جلو گیری از مطبوعات بکنند و آن فایده را تمام دنیا از آن می برند ما هم ببریم و تا بحال از هر وزیر که سؤال می کردیم در فلان روزنامه فلان چیز نوشته است صریح جواب میدادند که مادر عمل روزنامه نویسهها مداخله نمی کنیم باین جهت نمی توانستیم آنها را طرف سؤال و استیضاح خودمان قرار بدهیم که قانون انطباعات ما را اجرا کنند لکن الان باز صریح عرض میکنم اینکارها راجع باعداء خارجی ماست که می خواهند آن کسانی را که برای ملت زحمت کشیده اند و در واقع بزرگان ما هستند و چنانچه عرض کردم اهم قوای ملی میباشند بکلی لکه دار نمایند و لازم است مجلس شورای ملی اظهار نماید که بکلی از این قسم مقاله ها بیزار است و بهیچ قسم با اظهارات اینگونه اشخاصی که مقاصد آنها معلوم است همراه نیست و باید وزرای مسئول مابعد از این جلو گیری از این گونه کارها بنمایند (عموماً تصدیق کردند)

(مجلس تقریباً نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد .)

جلسه ۱۳۵

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۴

شهر شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت ونیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد

صورت مجلس روز شنبه را آقای معاضد الملک

فرات نمود .
 رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست؟ بفرمائید .
دکتر علیخان - بنده بنظرم میآید قرار شد از وقتی که هیئت رئیسه در اینجا حاضر میشوند کسانی که حاضر نشده اند جزء غائبین محسوب باشند در این صورت چند نفر جزء غائبین بوده اند و در صورت مجلس نوشته نشده است دیگر اینکه سئوالی کردم در آخر مجلس در خصوص آقای بهجانی که تشریف خواهند آورد یا خیر آن هم در صورت مجلس قیام نشده است .

رئیس - در خصوص غائبین اینکه فرمودید فرار نشده هر کسی دیر آمد در صورت مجلس قیام شود قرار شد کسانی که دیر میآیند دیر آمدن آنها منظور شود .
دکتر علیخان - بنامش در صورت مجلس نوشته شود و ضرر هم ندارد و مقصود ما رسیدن بیک مقصودی است و بهر شکل که ممکن شود باین مقصود نایل بشویم .

کاشف - تقاضا میکنم تلگرافی که از گیلان رسیده است جزء دستور شود که در مجلس خوانده شود .

میرزا کیخسرو - در روزنامه نوشته اند مجلس عدم موافقت خود را با مندرجات جریده ملانصر الدین اظهار کرد و در صورت نوشته اند نفرت خود را اظهار کردند مسلم است مجلس با مذاکرات توهین آمیز هیچ روزنامه موافقت ندارد
رئیس - بلو بنده آن روز تکلیف کردم بمجلس شورای ملی که اگر بامن موافقت دارند هر کس از این روزنامه تنفر دارد قیام کنند و تصویب شد .

لسان الحکما' - آقای حاجی میرزا زین العابدین قمی مریض هستند دکتر علیخان هم اطلاع دارند چون از ترتیبات مجلس اطلاعی ندارند اطلاع نداده اند و ناخوش سخت هستند .

آقا سید حسین اردبیلی - بنده آنروز دیر نیامدم فقط دو ساعت دیر آمدم و اجازه داشتم .

عز الملک - در موضوع مقاله ملانصر الدین و فرمایشات آقای حاجی سید نصرالله باجمعی اجازه گرفته که سؤال نمایند آنها در جزء صورت مجلس نوشته نشده است بنده هم سئوالی داشتم این هم در صورت مجلس قیام نشده است .

رئیس - چون جزء دستور نبود داخل مذاکره نشدید و لازم نبود .

عز الملک - صحیح است که اعتراض بنده راجع بدستور نبود ولی در صورتیکه اعتراضی در مجلس شود نمایندگان حق دارند که جواب بدهند یا اعتراض نمایند یا تصویب یارند کنند یا نباید اصل چیزی در مجلس گفته شود یا اینکه وقتی میگویند اجازه داده شود که سایر نمایندگان هم هر چه بقلشان میرسد بیان کنند و در صورت مجلس هم نوشته شود .

(رئیس صورت مجلس را امضاء نمود .)
 آقا میرزا ابراهیم خان تلگرافی که از طرف هیئت اتحادیه علماء اصفهان بمجلس مقدس

عرض شده بود بقرار ذیل قرائت نمود.

مقام منبع دارالشورای کبری شیدالله ارکانه پنج نفر علماء اعلام مطابق اصل دویم متمم قانون اساسی درخصوص جناب مستطاب شریعتمدار ملاذالانام آقای آفاسید محمدحسن مدرس دامت برکاته در مجلس مقدس موجب تشکر عموم علماء اعلام گردیده از حسن انتخاب آن پنج نفر علماء که باعث قوام اسلام و استحکام اساس مشروطیت است کافهٔ اسلامیان خاصه امانام ملت را تبریک میگوئیم باآنکه محرومی عموم از فیوضات و برکات وجودیه ایشان در این بلاد فوق العاده موجب تأسف است ولسی هیئت علمی نظر بااهمیت موقع باقتضای تکلیف شرعی و مساعدات مادیه و معنویه باسرع وقت معظم الیه را حرکت خواهند داد انشاءالله بزودی برای اداء وظایف ملیه اسلامیة حاضر میشوند (مدیر اتحادیه علماء)

(ایضاً تلگراف رشت را بقرار ذیل آقا میرزا ابراهیم خان قرائت نمود.)

مقام منبع مجلس مقدس شورایملی شیدالله ارکانه ایله (۲۰) شعبان زمانی که مجلس عالی باحضور ایالت و رؤسای ادارات در انجمن برحسب معمولی منعقد بود جمع کثیری از اصنام علماء و اعیان و تجار و کسبه بانجمن تشریف آورده اظهاراتی راجع باستنکاف واقعات اخیره طهران الی تاریخ فوق فرمودند باتصویب هیئت حاضره در مجلس عالی قرار شد قبل از ظهر امروز جمعه نمایندگان از طبقات معزیه بهم در انجمن تشریف آورده باحضور ایالت و رؤسای ادارات تجدید مطلع و نتیجه گرفته شود پس از انعقاد مجلس و مذاکرات چنین تصویب شد که اعضاء انجمن از ساحت مجلس مقدس شورایملی تمناً نمایند آقایان مشروحه ذیل بسمت نمایندگی از طرف مجلس سه ساعت بقروب فردا مستشارالدوله - ممتازالدوله - حاج شیخ الرئیس - حاجی آقای شیرازی - حاجی سید نصرالله - حاجی محمد کریم خان و کبیل قشقایی - آقای کاشف - آقای آفاسید ابراهیم شیرازی - افتخار الواعظین - میرزا اسدالله خان کردستانی و کلای اربعه رشت - میرزا مرتضی قلیخان شنبه تلگرافخانه تشریف آورده در مستدعیات اهالی بوسیله هیئت انجمن و پنج نفر خارج از اعضاء انجمن از طبقات خمسہ مذاکرات حضوری فرمایند متمنی است اجازه فرموده آقایان شرح فوق ساعت معروضه تشریف فرما شده و قبلاً اعضاء انجمن را اطلاع فرمایند شش ساعت بقروب جمعه ۲۰ شعبان (انجمن اهالی گیلان)

رئیس - این تلگراف چون در وقتی رسید که بواسطه اشتغال بمجلس غفلت کردم و نتوانستم برسم باین تلگراف این بود که از آقایانیکه اسم برده شده خواهش کردم که تشریف ببرند بتلگرافخانه به بینند چه میخواهند بگویند چون این تلگراف در مجلس قرائت شده بود و سمت رسمیت پیدا نکرده بود بخواستم داخل مذاکره شوند زیرا باید ابتداء بروند مطالب آنها را اصفا کنند به بینند چه بگویند و کسب تکلیف کنند ولی چون کسب تکلیف شده قرار شده اگر مجلس تصویب کند امروز این هیئت بروند با آنها مذاکرات کنند حالا دیگر اختیار بمجلس است.

افتخار الواعظین - همین شکلی که فرمودید که چون در مجلس قرائت نشده و سمت رسمیت پیدا نکرده ممکن نبوده مذاکره شود و اصغای حرفهای

آنها برای مامکن نبوده و بهیچوجه نمیتوانستیم داخل مذاکره شویم بجهت اینکه نوشته بودید بسمت نمایندگی از طرف مجلس و این تلگراف در مجلس قرائت نشده بود و ما هیچ سمت رسمیت نداشتیم که داخل مذاکره شویم حالا امروز عرض میکنم تکلیف این اشخاص را معین فرمائید اگر مجلس تصویب میکند برویم مذاکرات آنها را بدانیم تکلیف آنها را مشخص کنیم و جواب بدهیم که چون مجلس بنا اجازه نداده بود نمی توانستیم داخل مذاکرات شویم.

کاشف - اولاً جلسه گذشته بما اطلاع دادند که در تلگراف خانه حاضر شوید که از رشت شمارا خواسته اند ما هم برحسب تکلیف حاضر شدیم ولی چون بنده آن تلگراف را ندیده بودم غیر از یک نفر حاجی آقا و کسانی هم که دیده بودند ایشان هم اظهار نکردند که این مطلب باید مذاکره شود از این جهت با آنها مذاکره نشد.

رئیس - استدعا میکنم که مذاکره در این خصوص بشود که آقایان تشریف ببرند یا ببرند.

میرزا کیمخسرو - بنده این تلگراف را خیلی عجب می بینم اولاً باینکه این را بدانم که انجمن حق دارد که یکمده از نمایندگان را بخواهد یا خیر ثانیاً صحبت از رسمیت میشود آنها نمی فهمند رسمیت یعنی چه باید معنی رسمیت را بدانند اگر سؤالی دارند یک لایحه پیشنهاد کنند چنانچه مجلس صلاح دانست یک هیئتی میفرستد مذاکره نماید.

حسن علیخان - بلی یک قسمت از عرایض بنده را آقای ارباب کیمخسرو اظهار داشتند و بنده بالاتر از این عرض میکنم بهیچ یک از انجمن های ولایتی و ایالتی نیامده است که در اعمال دولت دخل و تصرف نمایند و دولت در وقتی که اقدامی میکند توضیحات بخواهند و اینطور اقدامات نمایند دولت در اعمال خودش قادر است و باید در کارهای خودش مستقلاً کار بکند و در هر موقعی هر اقدامی که برای استقلال مملکت خود بخواهد بنماید ممکن است واحدی حق ندارد بگوید که چرا بوظیفه خودش عمل نکرده است اگر ما امروز در اینجا یک همچو تلگرافی را رسمیت بدهیم خلاف قانون است اگر باز هم از مجلس خواسته بودند که یک هیئتی را مجلس انتخاب کند یک طوری بود ولی چون مستقیماً جمعی را خواسته اند اگر ما این مسئله را در مجلس رسمیت بدهیم این یک سابقه خواهد شد برای اینکه بعد از این اهالی ایران از مجلس توضیحات بخواهند باینکه اینرا امروز از طرف مجلس جداً اخطار کرد که این مسئله ابتدا راجع بمجلس شورای ملی نیست و اگر انجمن ولایتی رشت گفتگویی دارند مستقیماً با دولت شوند و توضیحات بخواهند یا استبضاح کنند و از طرف دولت جواب داده خواهد شد.

حاج آقا - من تعجب میکنم بعضی از آقایان در حالی که میدانند مراد آنها چیست و چه میخواهند بگویند و راجع بچیست بعضی نطقهای خیلی مهم و آتشین میفرمایند البته انجمن ایالتی یا عموم اهالی مملکت اگر مطلبی داشته باشند باید باو کلای خودشان

مذاکره نمایند همینطور که از شیراز هم و کلای خودشان را خواستند همینطور هم از رشت خواسته اند و از تبریز هم خواسته اند و از هر جای دیگر البته حق دارند که و کلای خودشان را بخواهند و مطالب خودشان را عرضه بدارند البته طرف ملت و کلای ملتند بلی اگر یک حرف بجائی داشته باشند باید و کلای ملت بگویند که این مطلب راجع بما نیست و باید با دولت طرف شوید و مذاکره کنید و اگر معلوم شد که یک مطلب صحیحی است و باید طرف توجه بشود بمجلس اطلاع میدهند خیلی غریب است من تعجب میکنم که نمایانم طرف مقابل چه میخواهد بگوید ابتدا کسی حق ندارد که بگوید در صورتی که یک انجمن ولایتی عرایضی دارد که ما نمیدانیم چه چیز است یا امنا یاو کلای خودشان گفتگو نکنند ولی اگر خارج از وظیفه خودشان چیزی بگویند باید بگویند این خارج از وظیفه شما است.

رئیس - اینجا من می بینم خیلی از آقایان هستند که میخواهند مذاکره کنند در صورتی که در این مطلب نباید آنقدر مذاکره نمایند در هر صورت نمی بایستی یک جماعتی را بسمت رسمیت بطلبند بتلگرافخانه آنها حق دارند که باو کلای خودشان صحبت کنند و همینطور که ذکر شد خوب بود از طرف مجلس یک هیئتی را بخواهند و عرایض شان را بگویند و تعیین نکنند که کی بیاید همانقدر عده را بخواهند دیگر این عنوان که ما رسمیت نداریم و با شما صحبت نمی کنیم صحیح نبود بواسطه این که اگر آنها یک اظهاری می کردند آقایان بدون اینکه از طرف مجلس کسب تکلیفی بنمایند جوابی نمی دادند پس لازم بود که اصغای مطالب آنها را بکنند و بیایند بمجلس آنوقت بدانیم مقصود آنها چیست و آنوقت عده نسبت رسمیت از جانب مجلس مأمور شود و برود جواب آنها را بگویند.

ناصر الاسلام - آنها خواستند اظهار بکنند و کلاییکه حاضر بودند گفتند چون مجلس مسبوق نیست ما اجازه نداریم باشما گفتگو کنیم اما خوب بود که آقایان مطالب را اصفا می کردند و می آمدند اینجا می گفتند تکلیف معلوم میشد.

رئیس - یک امر فوق العاده اتفاق نیفتاده است انجمن ولایتی رشت چند نفر می خواسته است بتلگرافخانه با آنها مذاکره کنند و بیایند بمجلس اظهار بکنند که اینها این مطالب را دارند رای می دهید یا خیر - رای می گیریم از مجلس که در این خصوص مذاکره کنیم یا خیر - کسانی که موافقت کردند مذاکره شود قیام نمایند (اغلب قیام نکردند و تصویب نشد) (چون بعضی اظهار کردند که بطور غیر رسمی می توان با آنها مذاکره کرد)

رئیس - اظهار کرد البته غیر رسمی حق دارند بروند مذاکره کنند - یک تلگراف دیگر هم هست آنها باید خوانده شود تلگراف مزبور را آقای آقا میرزا ابراهیم خان بقرار ذیل قرائت نمودند از رشت بطهران فوری است خدمت جنابان

مستطابان نمایندگان گیلان از آنکه عصر فردای سه شنبه تشریف فرمای تلگرافخانه خواهد شد متمنی است صبح تلگراف ذیل را پیش نهاد مجلس مقدس فرموده نتیجه راهبر ابلاغ فرمائید .

مقام منبع مجلس شورا چون نظر به مندرجات در جراید مراتب بی تقصیری حضرت سردار و آقای سالار تا اندازه مشهود خاطر عموم و اذیال شریفه آن دو وجود محترم منزله از باره شوائب گشته عموم اهالی بوسیله انجمن ایالتی گیلان از ساحت قدس پارلمان تمنی می کنند در صورت رخصت قانون نظر به خدمات شایان زندگانی بخش و کسالت مزاج حضرت سردار برای تغییر آب و هوا معظم البهوارا بسمت گیلان اعزام از غیر آنکه تمهیلی بر دولت وارد بیاید در همه نوع جان فشانی حاضر و گرامی مقدم آن دو وجود مبارک را با کمال افتخار می پذیریم (انجمن ایالتی گیلان)

رئیس - در این تلگراف هم مذاکره نمی کنیم این یک امر است که رجوع بوزراء بود و می بایستی بوررا بنویسند حالا راجع می کنیم بوزرا خاطر آقایان مسبوق است که چندی قبل اعتبارنامه های نمایندگان کرمان رسیده بود در باره بعضی از آنها رای گرفته شد و در باره یک نفر آنها معارضه شد که نمی توانستیم آن روز رای بگیریم و لازم بود که یک روز دیگر رای بگیریم رای پورت آن طبع و توزیع شده است حالا درباره نمایندگی یک نفر که آقای آقا شیخ مهدی نجم آبادی باشد رای میگیریم اگر میل دارید راپورت هم خوانده شود تارای بگیریم (گفتند خوانده شود). (راپورت شعبه پنجم راجع بنمایندگان کرمان قرائت گردید شعبه پس از ملاحظات لازمه صحت نمایندگی ایشانرا تصویب کرد و راپورت قبول آنرا تصویب مجلس واگذار نموده بود)

رئیس - خاطر آقایان مسبوق است که در این اعتبارنامه رای گرفتیم یعنی یکی یکی از نمایندگانیکه در اینجا ذکر شده بود در حق نمایندگانیکه در اینجا ذکر شده اند و رای نگرفتیم بمناسبت این بود که نمایندگی جاهای دیگر راقبول کرده بودند و یک نفر از آنها هم استعفا دادند قطره باره یک نفر آقا شیخ مهدی نجم آبادی رای گرفته نشد و مجلس ساکت ماند برای اینکه معارض داشت حالا در این باب چندان مذاکره لازم نیست .

حاجی آقا - آن روز که این راپورت خوانده شد آقایانیکه اشکال کرده اند تشریف دارند که اشکالشان در این بود که چند نفر از این آقایان قبل از قرائت این راپورت در مجلس به عضویت پذیرفته شدند علاوه بر این اشخاصیکه قبل از قبول آنها در مجلس استعفا داده اند از قبیل حاجی میرزا یحیی و آقامیرزا علی اکبر خان دهخدا در باره آنها نمی شود رای داد و گمان میکنم آن اشکال همینطور باقی است خوب بود در این مدت بکرمان تلگراف کرده باشند که در موقع انتخاب درجه دوم اشکالی باقی نمانده باشد .

رئیس - در خصوص آنها نیکه به عضویت دارالشورا پذیرفته شدند منتخب درجه اول که میتواند باشند نهایت این بود که مغیر بودند یعنی میتوانستند نمایندگی کرمان را قبول کنند و از عضویت عالی

استعفا بدهند یا اینکه از نمایندگی کرمان استعفا بدهند علاوه بر این اگر استعفای بعضی از نمایندگان قبل از قبول آنها در مجلس اسباب این بشود که در باره سایرین هم نتوان رای گرفت پس باید در باره آقای دکتر حیدر میرزا هم که در انتخاب با آنها شرکت داشتند رای نگرفته باشیم و حال اینکه آن روز در باره ایشان از مجلس اخذ رای شده و تصویب شد .

آقا شیخ رضا - کسانیکه حائز انتخابان کاملاً با قانون انتخابات موافقت نداشته در مجلس زیادند مثل آقای حاجی شیخ الرئیس و غیره و اینهمه طلبی هم که در راپورت نوشته شده یک مطلبی نیست که مانع از پذیرفتن این نماینده بشود بسته است برای مجلس .

لسان الحکماء - عرض میکنم در باب انتخاب کرمان دو ماهه مذاکره شد بعد از ملاحظات زیاد معلوم شد که به چه وجه اشکال قانونی در این انتخاب نیست و چنانچه بعضی از آقایان از قبیل حاجی میرزا یحیی قبل از قبول در مجلس از عضویت استعفا داده باشند باید رجوع شد که عوض آنها را در کرمان انتخاب نمایند و چنانچه برای آقای حاجی آقا و سایرین در این باب اشکالی شده باشد ممکن است همان شعبه قدیم ثانیاً تشکیل شود و رفع اشکال از ایشان بنماید ولی شعبه قدر ملاحظات در این انتخاب نمود اشکال قانونی در این انتخاب ندید مگر اینکه یک نفر نماینده (راور) در موقع انتخاب درجه دوم قبیلت کرده بود و در این خصوص بعد از دو سه مرتبه که از طرف وزارت داخله با آنجا تلگراف شد معلوم شد که ناخوش بوده است .

آقامیرزا احمد - بنده یک اشکالی که اینجا شده است میخواهم رفع کنم و آن این است که اعتراضی که آن روز در باب نمایندگان کرمان شد از طرف آقای بهجت بود و آن روز رجوع بشعبه شد که آن اشکال برداشته شده زود به مجلس بر کرد حالا معلوم می شود که رفع اشکال از ایشان شده و مدتی هم طول کشیده است تا این راپورت تا این در مجلس قرائت شده درباره آقای حیدر میرزا هم که اخذ شده خوب است در این خصوص هم رای بگیریم که مذاکرات ختم شود .

محمد هاشم میرزا - عرض می کنم تمام این مذاکراتی که شده موافق است اگر کسی مخالف است یا اعتراضی دارد بفرمائید اظهار نماید که جواب بشنود و الا رای بگیریم و وقت مجلس را صرف مکررات ننمائید **رئیس -** صحیح است معلوم می شود کسی مخالف نیست . رای می گیریم بنمایندگی آقای آقا شیخ مهدی نجم آبادی کسانیکه نمایندگی ایشان را تصویب می نمایند قیام نمایند [اغلب قیام نمودند]

رئیس - نمایندگی آقای آقا شیخ مهدی با کثرت تصویب شد حالا آقای میرزا علی اکبر خان باید تکلیف کرمان را معین کند یعنی اگر نمایندگی کرمان را اختیار می کنند که در باره ایشان هم اخذ رای شود والا بکرمان تلگراف کنیم که عوض ایشان را انتخاب نمایند .

دهخدا - بنده انتخاب مجلس را قبول میکنم و از نمایندگی کرمان استعفا میدهم .

رئیس - یک جزه از دستور جلسه امروزی رای

آخری در قانون اداری معارف بوده لکن چون ماده را که بکمیسیون رجوع شد و فرار شد تجدید نظری در آن بشود و فرار شد آقایان علماء هم رای خودشان را در این خصوص اظهار نمایند دیروز تکلیفش معین شد ولی هنوز بطبع و توزیع نرسیده است میماند برای روز پنجشنبه که آن یکماده نیز تصویب شده و در کلیه اخذ رای آخری بشود حالا شروع می کنیم بشور اول در بقیه قانون دیوان محاسبات .

ماده (۹) و (۱۰) و (۱۱) پیشنهاد وزیر قرائت شده شور اول در آن بعمل آمده (۱۱) راپورت کمیسیون که بقانون دیوان محاسبات ملحق شده بود قرائت شده برای این که تجدید نظری در آن لازم بود رجوع بکمیسیون گردید ماده (۱۲) پیشنهاد وزیر راجع بان انتخاب اعضاء دیوان محاسبات قرائت شد بعد از مذاکرات زیاد چند فقره پیشنهاد از طرف نمایندگان بقرار ذیل قرائت شد [۱] از طرف آقای مؤتمن الملک [چون انتخاب اعضاء دیوان محاسبات راجع بمجلس است در هر موقع که انتخاب لازم می شود وزیر مالیه عده را که کمتر است دو مساوی عده که باید انتخاب شوند بمجلس پیشنهاد می کند و مجلس یا از میان این اشخاص یا از خارج عده لازمه را معین می نماید]

(۲) از طرف آقای حاجی عزالملك - این بنده پیشنهاد می کنم ماده دوازدهم بمبارت ذیل نوشته شود .

د انتخاب اعضاء دیوان محاسبات موافق اصل (۱۰) قانون اساسی از وظایف مجلس شورای ملی است وزیر مالیه می تواند در مواقع انتخاب اشخاصی را که لایق انتخابند بمجلس شورای ملی معرفی نماید .

[۳] از طرف آقای آقا شیخ ابراهیم رنجانی بنده پیشنهاد می کنم ماده (۱۲) این طور نوشته شود .

(وزیر مالیه دو مقابل عده را که انتخاب خواهد شد بمجلس شورای ملی پیشنهاد می نماید مجلس مختار است که از بین آن اشخاص یا دیگران انتخابات نماید)

(۴) از طرف آقای افتخار الواعظین .

بنده پیشنهاد می کنم ماده [۱۲] بهمان اصل (۱۰۱) قانون اساسی اکتفا شود .

(۵) از طرف آقا سید حسین اردبیلی - این بنده پیشنهاد می کنم ماده (۱۲) اینطور نوشته شود **د اعضاء دیوان محاسبات را مجلس شورای ملی از میان اشخاصی که برای عضویت داوطلب هستند و در یک کمیسیون تحقیق امتحان داده باشند انتخاب خواهد کرد این کمیسیون مرکب خواهد بود عده از وزراء و وکلا و اشخاصی که از علم حساب کاملاً اطلاع داشته باشند .**

در قابل توجه بودن سه فقره از پیشنهاد های فوق اخذ رای شده پیشنهاد آقای افتخار الواعظین رد و پیشنهاد آقایان مؤتمن الملک و آقا سید حسین اردبیلی با کثرت قابل توجه و با ماده (۱۲) بکمیسیون رجوع شد ماده (۱۳) راجع بعهده اعضائی که منوط بان انتخاب مجلس است قرائت شد آقای آقا شیخ ابراهیم رنجانی پیشنهاد نموده ماده (۱۳) اینطور

نوشته شود .
 « بمدای تعیین اعضاء از طرف مجلس تعیین مستشارها ورؤسا ومخبرین درجه اول ودوم باوزارت مالیه خواهد بود »
 در قابل توجه بودن این پیشنهاد اخذ رأی شده باکثرت رد و شور اول در ماده (۱۳) در این ماده بعمل آمد

رئیس - بقیه مذاکرات قانون دیوان معاصبات میماند برای جلسه آتی آقای معاضدالملک سئوالی داشتید ازوزارت مالیه بفرمائید .

معاضدالملک - اگرچه بنده شاید متجاوز از سه ماه است که این سئوال را ازوزارت مالیه کرده ام و امروز امیدوارم که موفق شوم بااستلام اولاسئوال میکنم که بودجه کل وزارتخانهها راچه روزی پیشنهاد مجلس خواهند کرد تا با گذشتن بودجه حقوق مستخدمین دوائر دولتی را ازروی چه فاعده وزارت مالیه می پردازد تا لثاماً اگر بعضی مصارف را وزارت مالیه امروز می پردازد مجلس شورای ملی در موقع گذشتن بودجه تصویب ننمود مسئولیت این قبیل وجوه مصرف شده بعداً کیست را بماند آیا ممکن بود وزارت مالیه وصول مالیات دایره قیان وتجدیدتربیک را که در تحت نظم آورده اند بعداً پیشکاران مالیه واگذار کند که دولت باین عسرت مالیه محتاج به یک مصرف فوق العاده نشده باشد یاخیر ؟ استدعا میکنم که این چهار فقره سئوال را فقره فقره جواب بگویند .

معاون وزارت مالیه - از این چهار فقره سئوال که فرمودند فقط یک فقره از آن وزارت رسیده است و آن اینست که بودجه وزارتخانهها کی بمجلس می آید در این فقره وزارت مالیه سعی است ولایند مطمح جدو جهد میکنند که بودجه را ترتیب بدهد و بفرستد ولی هنوز بودجه های وزارتخانهها تمام نشده است هر وقت مرتب شد بمجلس فرستاده می شود .

معاضدالملک - اینکه می فرمایند یک فقره از این سئوالات بیشتر بوزارت مالیه رسیده است بنده سئوالی را که کتبا عرض کردم در باب بودجه و دوائر نشه وتصویر می کردم این دو فقره بوزارت مالیه رفته باشد و در خصوص بودجه در جوابی که چندی قبل شاید قبل از اعلان کابینه از طرف وزارت مالیه بمجلس رسیده بود اظهار شده بود که وزارتخانهها بر فمل خواهند آمد و این مسئله مخالف است با اظهاری که حالا آقای معاون وزارت مالیه می فرمایند و بنده استدعا میکنم یک روزی را بقیماً معین فرمایند که چه روزی بودجه بمجلس پیشنهاد می شود وسایر فقرات را هم زود حاضر کرده بفرمایند .

معاون وزارت مالیه - تمام آقایان مسبوقند از این بحرانهای متوالیه که در این مملکت اتفاق افتاد ومنصوصاً یکی از اسباب تاخیر بودجه همین بحران کابینه بود ولی مذاکرات اعضاء وزارتخانهها کوتاهی نکرده اند ومشغول هستند ولاینقطع هم از طرف وزارت مالیه جد و جهد میشود همه آقایان مسبوقند و می دانند در مملکتی که اول دفعه ایست که بودجه باید نوشته شود ترتیب آن چه قدر زحمت دارد وسخت است ولی یک نفر مخصوصاً از طرف وزارت مالیه معین شده است که به وزارتخانه ها سرکشی نماید و تا کپی کند که زودتر بودجه هاشان

را مرتب کرده به وزارت مالیه بفرستند که از آنجا بمجلس پیشنهاد شود و چون معلوم نیست که وزارتخانهها کی بودجه خودشان را بوزارت مالیه میدهند بنده حتماً نمیتوانم معین کنم که در فلان روز بودجه بمجلس خواهد آمد

رئیس - آقای بهجت سئوالی داشتید از وزارت مالیه بفرمائید .

بهجت - سئوالی کرده بودم از وزارت مالیه در خصوص عربستان این مسئله بدیهی است که تا اختیار مالیه بدست حکومت است آن مالیه تلف خواهد شد اولاً ظلم و تعدی و اجحافات بر عیت می شود تا نیا فرغ مالیات معلوم نمی شود نزد کی است .

ثالثاً خرج تراشیهای میکنند برای دولت که همه مسبوقند و دوره سابق نمونه است از آن این است که از وزارت مالیه سئوال می نمایم که در خصوص مالیه عربستان چه جواب میگویند .

معاون وزارت مالیه - در موضوع این سئوال وزارت مالیه بنا بود روز پنجشنبه برای جواب حاضر شود و حال که فرمودند عرض میکنم که مالیه عربستان بواسطه اینکه وزارت مالیه صرفه و صلاح ندانست مأمور بفرستد یک قسمت آن بعهده فخرالملک است و یک قسمت دیگر آنرا که حاج سیف الدوله وصول کرده بود قرار شد بپردازد و یک قسمت دیگر هم در محل باقی است که باید وصول شود آهم از طرف وزارت مالیه شده است که هر قدر است گرفته شده اما در باب مالیات عربستان چند قسمت است یکی مال بختیاری ها است و یک نفر نمی تواند برود وصول کند و خود بختیارها وصول میکنند و می پردازند یک قسمت آهم راجع به سردار ارفع است که خودش می پردازد باقی می ماند یک قسمت دیگر که مالیات شهر و اطراف شهر شوشتر و دزفول است آنرا هم وزارت مالیه صلاح دانست که امسال با خود فخرالملک باشد و صلاح ندانست که یک نفر مأمور بفرستد و تقریباً پنجهزار تومان مخارج او بشود فخرالملک هم تمسک سپردند که بپردازند

بهجت - خیلی تعجب میکنم که وزارت مالیه ما از اوضاع مملکت بی اطلاع اند آن قسمت از مالیات را که بختیاری ها می پردازند جز ایل نشین بختیاری است و راجع است بر امهرمز که مرکز آن چغاخور است و هیچ ربطی به عربستان ندارد مالیات عربستان یک قسمت از آن در حوزه مالیات عربستان است و یک قسمتی از آن راجع است بسردار ارفع تعجب می کنم باین جور تجزیه کردن مملکت و یک قسمت از آن را بسردار ارفع دادن و یک قسمتش را یکی دیگر نمی دانم از روی چه قانونی است فقط محض استحضار وزارت مالیه عرض کردم که پارسال یک دینار از مالیه عربستان هاید دولت نشد و تمام خرج تراشی شد امسال هم با این اوضاعی که البته اطلاع دارند در عربستان چه قسم وقایع روداده است باز همان خرج تراشی ها است که برای دولت میشود و اینکه فرمودند وزارت مالیه صلاح ندانست پنجهزار تومان خرج مأمورین کند بنده

عرض می کنم در صورتی که بواسطه فرستادن مأمور ده هزار تومان اضافه جز کتابخانه دیوان بشود تلافی آن پنجهزار تومان مخارج می شود و اگر کفایت نمی کند این مطلب باشد تا یک استیضاحی بخواهم و سایر عرایض خودم را عرض کنم

معاون وزارت مالیه - متصورم از این یک قسمت که عرض کردم بختیاری ها می پردازند همان رام هر مز است که متعلق بخانه واری بختیاری است که آنها همه ساله مالیات خودشان را بدولت می پردازند و برای سردار ارفع هم وزارت مالیه صلاح ندانست یک نفر مأمور بفرستد و حکومت او را مجزا کند و در خصوص آن قسمت دیگر که حکومت عربستان مشغول دادن حساب است و از او خواهند خواست

رئیس - آقای کاشف سئوالی داشتید از وزارت خارجه بفرمائید

کاشف - بنده همیشه مختصر امی خواهم از آقای وزیر امور خارجه سئوال کنم در خصوص اشخاصی که در داخله شرارت و قتل می کنند بمدایستگیر شدن بعنوان اینکه تبعه خارجه است از سفارتخانهها آنها را میخواهند و بآنها تسلیم میشود و آزاد می شوند مثل اینکه در چند روز قبل شنیده شد که تبعه مرحوم حجه الاسلام بهجانی دستگیر شده و چون تبعه روس بود از سفارت روس او را مطالبه نموده و تسلیم کرده اند در این خصوص وزارت امور خارجه چه اقدامی کرده است .

وزیر امور خارجه - این سئوالی را که اقا فرمودند صورتش بورار امور خارجه نرسیده است و بنده امروز حاضر شده ام برای جواب سایر سئوالات که رسیده است ولیکن همیشه در عرض میکنم که بنده مسئول وقایع نیستم همانقدر وقایعی را که بعد از رفتن بنده بوزارت امور خارجه داده اند مسئول هستم و همیشه اطمینان میدهم که یکی از اشخاصی که متهم است بقتل حسین بیگ نوروزاف میباشد و او هم در حبس خیلی سختی است و بهمان ترتیبی که در عهد نامه های دولت ایران و دولت به پروس مقرر شده است وزارت امور خارجه مشغول مذاکره است و به چه وجه آزاد نیست .

کاشف - بنده در خصوص همین شخص که حسین بیگ نوروزاف باشد شنیدم که در نظمی آزاد است میخواهم بدانم که آقای وزیر امور خارجه هم اطلاع دارند یاخیر

وزیر امور خارجه - بنده آن چیزیکه عرض کردم چیز دیگر بر اطلاعات من افزوده شده است و با اطمینانیکه وزارت امور خارجه دارد خیلی تعجب می کنم که اینطور باشد و این شخص اینطور آزاد باشد البته در این باب تحقیق کرده جواب را اطلاع میدهم .

رئیس - آقای حاج عزالمالک سئوالی داشتید از وزارت مالیه بفرمائید

حاج عزالمالک - چندی قبل تلگرافی از دزفول بمجلس مقدس رسیده بود و بوزارت مالیه

رجوع شده که از برای دهاتبکه ایلات آن اطراف قارت کرده بودند استدهای تعقیفی کرده بودند مختصراً استوال میکنم که وزارت مالیه در اینخصوص چه اقدامی کرده اند و اطلاعاتشان چیست

معاون وزارت مالیه - در این باب بنده چیزی در نظرم نیست که بوزارت مالیه نوشته شده باشد رجوع می کنم و تحقیق مینمایم در صورتیکه بایشان تمندی شده باشد و مستحق تحقیق باشند البته تحقیق داده خواهد شد .

رئیس - آقای آقا سید حسین اردبیلی استوالی داشتید از وزارت امور خارجه بفرمائید

آقا سید حسین - چندی قبل با کمال تاسف مسوع شد که يك عده از قوای دولت روس وارد طهران شدند بعد معلوم شد یعنی از قراریکه بنده شنیدم میخواستند با آنها تیکه در اینجا هستند عوض شوند طولی نکشید که شنیده شد بستمده معتابهی که تقریباً (۵۰) (۶۰) نفر بودند وارد شدند در بعضی از روزنامه های مجلی هم دیده شد که متعرض شده بودند خواستم از وزارت امور خارجه استوال کنم که آیا اطلاع دارند اینها برای چه آمده اند و چه اقدامی در این باب کرده اند .

وزیر امور خارجه - بلی آمدن (۱۵۰) نفر شهرت داشت ولی بعد از آنکه تحقیق شد معلوم شد صحت نداشته فقط یکمده قریب (۱۵) نفر برای سفارت که معمولاً همیشه بوده است آمده اند .

آقا سید حسین اردبیلی - بنده باین اندازه که تکذیب فرمودند متقاعد هستم که (۱۵۰) نفر وارد نشده اند ولی (۵۰) نفر بطوریکه از مراکز صحیحه اطلاع داده شده است گویا صحت داشته باشد که وارد شده اند در این باب میخواستم بدانم اطلاهی دارند یا خیر استوال دیگر اینکه از بندر محمره تا معدن نفت از قرار معلوم انکلیسها مشغول سیم کشی هستند وزارت امور خارجه میتواند اطلاع بدهد که این با اطلاع دولت علیه است یا خیر ؟

وزیر امور خارجه - بلی بنده هم در باب ترقاها احتمال میدادم که پنجاه نفر وارد شده باشند ولیکن از منابعیکه باید رسماً تحقیق شد بعد از تحقیق مسلم شد که بجای آن (۱۵) نفر قزاق مخصوص سفارت که معمول است آمده اند و حالاً در آن مسئله داخل نمیشوم برای آن (۱۵) نفری که معمولاًشان بود برای سفارت ننگه میداشتند (۱۴) نفر وارد شده یک نفر هنوز کسراست و اما در خصوص سیم کشی در جنوب خط تلگراف که بکلی بی اصل است در باب تلفن هم هنوز درست اقدام است و بیش از این نمیتوان اظهار بدارم .

آقا سید حسین اردبیلی - از چندی باینطرف بعضی شایعات است که ما بین راه طهران و رشت و آذربایجان و جلغا کمپانی مقداری اتومبیل وارد کرده اند و خیلی تضییقات برای آنها تیکه دو چرخه وغیره دارند فراهم میکنند و مانند که آنها در کار باشند و میخواهند فقط همان اتومبیل ها را راه بیندازند و کار بکنند از این قبیل اخبار شنیده میشود آیا در این باب آقای وزیر امور خارجه اطلاهی دارند یا خیر ؟

وزیر امور خارجه - وکیل محترم بکفدری از دایره سؤالشان خارج شده اند بجهت اینکه عین

سؤالشان این است حرکت عراده ها را از خط طهران و قزوین مانعند و فقط معمولات با اتومبیل حمل میشود وزارت امور خارجه از این باب اطلاهی دارند یا خیر؟ این استوال را که فقط راجع به حرکت عراده ها است بنده تکذیب میکنم که بهیچوجه ممانعت از عراده رانی نمیشود .

رئیس - آقای عز الملک استوالی دارید بفرمائید **عز الملک** - اگر چه چند روز قبل این استوال را بنده عرض کردم حالاً هم عرض میکنم (بناه) که یکی از بلوک کردستان است سه سال است از تحت نفوذ حکومت آنجا خارج شده است در این باب وزارت امور خارجه چه اقدامی کرده است و این را هم که عرض کردم از تحت نفوذ حکومت آنجا خارج شده است برای ملاحظه ترا کت بوده والا تصحیحش فریاز این است .

وزیر امور خارجه - استوال تیکه رسیده بود بوزارت خارجه همین ما بوده که جواب دادم فریاز اینها نرسیده است از اینججهت خواهش دارم وکیل محترم عین استوالی را که دارند روی کاغذ بیاورند و بوزارت خارجه بفرستند تا بنده روزش را معین کنم و بیایم جواب عرض کنم .

عز الملک - این وکیل محترمی را که می فرمایند خوب بوده است استوال کتبا بنویسند و بوزارت امور خارجه بفرستند هفت ماه قبل استوال خود را کتبا نوشته و بهیشت رئیسه تقدیم کرده و از آنجا بوزارت خارجه فرستاده شده است اگر وزیر امور خارجه تغییر کرده است وزارت امور خارجه که تغییر نکرده است علاوه بر این چند روز قبل بنده این استوال را کردم و در روز نامه ها نوشته شده دیگر بعد از آن اگر مینوشتم می فرستادم خیلی مضحک بود .

وزیر امور خارجه - اولاً اینسکه هفتماه قبل از این که يك استوالی را کرده اند نمی توانید منتظر باشید بنده بهت همته است بوزارت خارجه رفته کاملاً بانها رسیدگی کرده جواب بدهم و اما در خصوص اینسکه می فرمایند استوال را نوشتم و فرستادم بنده می خواهم عرض کنم که هنوز با آنطوری که در تمام پارلمانهای عالم معمول است که استوالات خودشان را معیناً روی کاغذ می نویسند و بوزارتخانه ها می فرستند که وزرا آنها را ملاحظه کرده مجبور می شوند که برای جواب حاضر می شوند حالاً هم عیب ندارد که وکیل محترم تجدید کنند استوال خودشان را بنویسند که چه می خواهند استوال نمایند آن وقت بنده هم عرض خودم را تجدید می کنم که روز را معین کرده برای جواب حاضر می شوم

حاج سید ابراهیم - ماده [۴] نظامنامه داخلی مینویسد

نمایندگان می توانند در بدو یا ختم مجلس از وزراء استوالات نمایند از موضوع استوال باید قبل از وقت وزیر را مستحضر نموده در اینجا هم چیزی نیست که باید استوال را کتبا بنویسند و روزش را معین کنند .

وزیر امور خارجه - بنده عرض نکردم روزش را معین کرده مبیایم جواب می دهم . **رئیس** - بنده هم یاد آوری می کنم به آقایان از برای اینکه استوالی را که می کنند در

جواب تأخیر نشود و چند مرتبه تا بحال اتفاق افتاده است - استوالات کرده اند و از هیئت رئیس رجوع بوزارت خانه ها شده است جواب داده اند که مامور بود را نفهمیدیم واضح بنویسید و بسیاری از استوالات باینججهت بی جواب مانده خوب است استوالاتی را که می نمایند واضح بنویسند که وزیر بداند چه استوالی می خواهند نمایند مثلاً در خصوص بودجه استوال دارید باید وزیر بداند که در چه چیز آن استوال دارید وزارت خارجه هم تا بحال چند فقره را جواب داده اند که این استوال را توضیح بکنید و یاد آوری میکنم که نمایندگان که می خواهند استوال نشان تاخیر نینمند واضح بنویسند که ما وقتیکه می فرستیم جواب ندهند توضیح بکنند

افتخار الواعظیه - این ترتیبی راه می فرمایند برخلاف ترتیب نظامنامه داخلی است بجهت اینکه در نظامنامه داخلی اینطور است که نمایندگان متواضع در بدو یا ختم مجلس از وزراء استوالات بنمایند از موضوع استوال باید قبل از وقت وزیر را مستحضر نموده لازم نیست دیگر بنده استوالی را که می خواهم بنمایم بنویسم و تعیین روز بکنم و بهیشت رئیس بدهم و از آنجا برای وزرا بفرستند ان وقت برای جواب حاضر شوند .

رئیس - بنده بی این عرض را کردم که بنده چیزی را که عرض کردم عملی بود عرض کردم نمایندگان استوالی را که می خواهند بنمایند واضح بنویسند که وزیر بتواند جواب بگوید و در می فرستیم جواب ندهند ما نفهمیدیم .

وزیر امور خارجه - بنده هم بخواهم همی را عرض کنم اینسکه مینویسیم موضوع استوال را معین کنید از روی ترتیب استوالی است - در پارلمان های خارجه میشود و این نظامنامه هم از روی نظامنامه خارجه نوشته شده است به ترتیبی را بجهت استوالات معین کرده است و همین سکه از موضوع استوال قبل از وقت باید وزیر را مستحضر نمود معنای آن تعیین موضوع است و عرض بنده ابتدا خارج از نظامنامه نبود

آقا سید حسین اردبیلی - بنده می بینم يك حقی را که مجلس دارد ممکن است از آن استفاده بنمایند نزدیک است از مجلس گرفته شود ما از هیئت رئیس سابق شایست داشتیم که استوالات ما را نمی فرستند حالاً می بینم که ما داریم اینکار را از آن سهولتی که دارد بیرون میبریم و مشکل می کنیم درست است که استوال يك چیزی است که اگر اطلاع دارند بیایند جواب بدهند و در جواب هم می توانند امتناع کنند تا تحصیل اطلاع بکنند که از اینجا نوشته شود بوزارت خارجه و از آنجا روزش را معین کرده جواب بدهد و اینطور کار آسان را مشکل نمایم

حاج عز الملک ماده (۵) نظامنامه داخلی می نویسد (فقط نماینده که استوال نموده حق دارد که بطور اختصار مجدداً بوزیر جواب بگوید) **وزیر امور خارجه** - اینسکه من عرض کردم که استوالات خودشان را بنویسند بفرستند مخالف نظامنامه داخلی نیست و گمان می کنم شما وقتی

که سئوالات را اینطور بنویسد خیلی خوب باشد نمایندگان باید نواقص کارهای خودشانرا تکمیل بکنند که موافق خیر ملت باشد مثلا همین سئوالاتی را که کردید راجع بسیم تکمیراف در جنوب اگر قبل از وقت بمن اطلاع نداده بودید بنده کسب اطلاع نکرده و این طور جدا تکذیب نمی کردم و به این اطمینان جواب نمی دادم حالا هم توقع می کنم تنها می کنم که برای احترام مجلس و خیر عموم برای اینکه کاری از پیش برود سئوالاتی را که نمایندگان محترم می فرمایند موضوع آن را معین کنند تا اینکه جواب شافی و کافی آنطور می که بدرد مجلس می خورد اظهار شود

عز الملک - اولاً بنده در ضمن عرض خودم اینکه عرض کردم وکیل محترم نقل فرمایش آقای وزیر امور خارجه را کردم که فرمودند وکیل محترم خوبست عین سئوال خودشان را کتبا بنویسند و بفرستند دیگر این که در نظامنامه همینقدر می نویسد که از موضوع سئوال قبل از وقت باید وزیر را مستحضر نمود دیگر اعضاء با این که باید با مرکب آبی یا سیاه و خط جلی نوشته شود لازم نیست بنده هم علاوه بر اینکه هفت ماه قبل این سئوال را کتبا از وزارت خارجه کرده ام (۱۰) روز قبل در همین مجلس و همین محل نطق این سئوال را عرض کردم فرمودند میروم رجوع میکنم و بعد از تحقیق جواب میدهم و عرض کردم اینکه سئوال میکنم که (بانها) از تحت نفوذ حکومت کردستان خارج شده است برای این است که از نزاکت خارج نشده باشم و حالا که ایشان این طور می فرمایند عرض می کنم سه سال است قشون عثمانی که در آنجا است و از طرف دولت عثمانی حکومت بانجا فرستاده شده و مالیات را هم گرفته اند و حکومت کردستان ابداً در آنجا مداخله ندارد .

وزیر امور خارجه - چون بجائی منتهی نشده جزئیات اقدامات را نمیخواهم عرض کنم ولی همین قدر عرض میکنم که اقدامات از طرف وزارت خارجه شده است .

رئیس - بنده هم در عرایضی که عرض کردم فرضی نداشتم فقط مقصودم این بود که آقایان سئوالاتی را که می فرمایند خوب است که واضح بنویسند یعنی معین بکنند که در چه موضوعی میخواهند سئوال بنمایند و ما وقتیکه بوزارتخانه می نوشتیم که جواب ندهند توضیح کنید موضوع سئوال را ملتفت نشدیم و باین واسطه جواب آنها تأخیر بیفتد حالا چون موقع گذشته است مجلس ختم می شود دستور جلسه آتی - رای آخری در قانون اداری وزارت معارف - شور اول در بقیه قانون دیوان معاسبات [مجلس سه ربح بعد از ظهر ختم شد]

جلسه ۱۳۶

صورت مشروح روز پنجشنبه ۲۶ شهری

شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و ربع قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد و صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمودند و **رئیس** - در باب صورت مجلس اگر ملاحظاتی

هست بفرمائید ؟

عز الملک - بنده در جلسه گذشته بعد از قرائت صورت مجلس عرضی کردم و بعد آقای رئیس جوابی دادند بعد از آن بنده شرحی عرض کردم و آن در صورت مجلس نوشته نشده و صورتش را هم تند نویسیها بر روزنامه نداده اند چون عرایضی که کرده ام خیلی اهمیت می دهم خوب است رئیس امر بفرمایند که صورت آنرا بر روزنامه نویسیها بدهند نمی دانم بدبختانه یا خوشبختانه چرا تمام اعتراضات در مجلس قسمت بنده شده است و نمی دانم چه جهت دارد که بعد از یک سال اداره تند نویسی وظیفه خود را نمی داند نطقها اگر نیم ستون یا ده سطر است نمی دهند و این را نمی دانم از طرف هیئت رئیسه است یا اینکه راجع بخود تند نویسیها است و اینکه عرض کردم بدبختانه یا خوشبختانه که معلوم است و از خوشبختانه مقصودم این است که میخواهم خیلی سعی باشم که بوظیفه نمایندگی خود رفتار نمایم .

معاضد الملک - آقای مستشار الدوله با

اجازه غایب بودند و از اداره ایشانرا غایب صورت دادند **رئیس** - در باب فرمایش آقای عز الملک البته باید ابفای وظیفه کرد جناب عالی و سایر آقایان هر چه بنظرشان میرسد باید بگویند و این را که میفرمایند اداره تند نویسی غفلت میکنند از بابت صورت دادن روزنامهها از طرف هیئت رئیسه در این باب ممانعتی نشده و اگر بر حسب اتفاق بعضی نطقها افتاده است یا اینکه عیناً داده نشده البته باید اخطار کرد که اداره تند نویسی بشکلیف خودش عمل کند .

معاضد السلطنه - عرض بنده راجع صورت مجلس نبود راجع به بعضی انتشاراتی که در این شهر هست نسبت بجنوب اگر ممکن است امروز و الا یس فردا باید از آن شایعات تکذیب شود .

حاجی سید نصر الله - وزیر امور خارجه آن روز در ضمن تقریری که کردند که ۱۰ نفر را معمولاً در سفارت نگاه میداشتند گفتند (ولی حالا داخل مذاکره آن نمی شویم بچه حق آن ۱۰ نفر را نگاه میداشتند

ارباب کیخسرو - چون راجع با اداره اعتراض شد لازم است عرض کنم که معمول است در اداره اجازه هائیکه زودتر میرسد آن اشخاصی را در جزء غائبین با اجازه مینویسند و اگر دیر برسد غائب مینویسند و اجازه آقای مستشار الدوله دیر رسیده بود باین جهت ایشان را غائب نوشته اند .

حاجی سید ابراهیم - اگر روزنامه رسمی دایر بشود دیگر این اشکالات باقی نمی ماند .

میرزا ابراهیم قهی - وزیر خارجه آنروز گفت که از ۵ نفر هم بکنفرش کم است ۱۴ نفر آمده اند .

(آقا میرزا ابراهیم خان راپورت کمیسیون هارا که مفاد آن ذیلاً نگاشته میشود قرائت نمود .)

(۱) کمیسیون نظام روز ۲۵ شعبان بر ریاست حاجی فاتح الملک منعقد و آقای سردار احمد غائب بودند

(۲) کمیسیون معارف روز ۴ شنبه ۲۵ شعبان منعقد آقایان ذکاء الملک و آقا سید حسین اردبیلی غائب بودند .

(۳) کمیسیون خارجه ۵ شنبه ۱۹ شنبه ۲۱ -

سه شنبه ۲۴ منعقد و از اعضاء حاضره طهران کسی غائب نبود .

(۴) کمیسیون داخله شنبه ۲۱ سه شنبه ۲۴ منعقد آقای سید ابراهیم در هر جلسه غایب و آقای نوبری مسافر بودند .

(۵) فواید عامه دوشنبه ۲۳ چهارشنبه ۲۵ منعقد در هر دو جلسه آقایان طباطبائی و دکتر اسمعیل خان بدون اجازه حاجی میرزا آقا و میرزا داود خان با اجازه غائب بودند .

(۶) کمیسیون قوانین مالیه در این هفته دو جلسه تشکیل بواسطه حاضر نشدن اعضاء داخل مذاکرات نشد غائبین هر دو جلسه میرزا اسدالله خان متین السلطنه دمخدا - غائبین یک جلسه محمد هاشم میرزا - میرزا مرتضی قلیخان - ابوالقاسم میرزا - آقایان صدیق حضرت و ابوالقاسم میرزا در یک جلسه مرخص بودند .

(۷) کمیسیون بودجه ۵ شنبه ۱۹ سه شنبه ۲۴ تشکیل شد غائبین هر دو جلسه میرزا اسدالله خان - دکتر اسمعیل خان نوبری مرخصی تربیت معذوره مؤتمن الملک در کمیسیون خارجه غائبین یک جلسه متین السلطنه با فہیم الملک مرخص .

(۸) کمیسیون منکرات پنجشنبه ۲۶ قبل از ظهر منعقد آقای آقا سید محمد رضا غایب بودند .

در خصوص طرح ارباب کیخسرو مبنی بر اینکه هر هفته فهرست عرایض وارده عوض اینکه طبق توزیع شود فقط یک نسخه نوشته و در اطاق تنفس برای استحضار و مذاکره نمایندگان گذارده شود کمیسیون این طرح را قابل توجه دانسته بمجلس موذت دادند .

رئیس - طرح ارباب کیخسرو را الان نمی خوانیم مقصود همان راپورت کمیسیونها بود حالا بعضی آقایان را می بینیم که میخواهند در این باب مذاکرات نمایند ولی خاطر آقایان را متوجه می سازم به اینکه ما اینهارا میخواهیم بکفندی صرفه وقت کنیم آقایان در کمیسیون حاضر شوند عرض میکنم .

(در این وقت همه اجازه خواستند که بیان علت غیبت خودشانرا بکنند .)

رئیس - آقایانیکه میخواهند عنبر خودشان را بگویند که بچه جهت غائب بوده اند بهتر این است که قبل از وقت بکمیسیونهای خودشان اظهار بدارند که ایشان را در صورت قبول عنبر غائبین با اجازه بنویسند .

بہجت - بنده در این راپورتها بیکه خوانده شد عرضی ندارم فقط میخواستم عرض کنم کمیسیون عرایض در اوقات مقرر هفته چهارنوبت شنبه یکشنبه سه شنبه پنجشنبه منعقد شده و بعلاوه جلسات فوق العاده هم منعقد میشود نواقص هم که در کمیسیون عرایض بود در صدد هستم که رفع نمائیم و چون راپورت کمیسیون عرایض هم بود امروز نتوانستیم تقدیم داریم انشاء الله روز شنبه تقدیم میشود .

ارباب کیخسرو - برای اعضاء کمیسیونها یک اشتباهی شده است یعنی هر کس می خواهد در کمیسیون غائب شود از رئیس آن کمیسیون اجازه می گیرد و حال آنکه باید از رئیس مجلس اجازه بگیرد دیگر اینکه آقای نوبری را در این راپورت ها از غائبین اجازه نوشته اند در صورتی که آنروز آقای رئیس در خصوص مسافرت ایشان اظهار نمودند از مجلس رای گرفته نشد نمیدانم لازم بود رای گرفته

شود یاخبر (گفته شد البته باید رأی گرفته شود) رئیس - گویا لازم به رأی گرفتن نباشد برای اینکه در نظامنامه داخلی نوشته شده است در موامنه که برای نماینده امر فوری پیش بیاید که محتاج بمسافرت باشد و وقت نداشته باشد که از مجلس اجازه بگیرد رئیس می تواند اجازه مرخصی بدهد و بعد مجلس را مسبوق کند و نوشته نشده است که باید از مجلس هم اجازه بخواهد بعلاوه بعد از رفتن ایشان رأی گرفتن هم معنی ندارد (تلگراف واصله از یزد مشعر بر استعفای آقای آقامیرزا سیدعلی حایری از عضویت مجلس شورای ملی قرائت شد.)

رئیس - این جواب تلگراف مجلس است که انتخاب ایشان را اعلان کرده بود حالا در صورتیکه مجلس این استعفا را قبول می کند با کمال تأسف باید بجای ایشان قرعه کشید اگر لازم میدانند امروز والا روز شنبه معین شود [گفته شد همین امروز معین شود]

رئیس - یکی دو فقره تلگراف هم هست که از یزد رسیده است بدینست که آنها را هم بخوانیم [آقامیرزا ابراهیم خان دو فقره تلگراف مزبور را که از طرف انجمن ایالتی رسیده بود به مضمون ذیل قرائت شد]

توسط حضرات و کلای محترم آذربایجان مقام مقدس دارالشورای کبری شیدالله تمالی ارکانه کبیه وزارت جلیله مالیه چنانچه مراقبت حال ملت و محارست مالیه مملکت از اخص وظایف این خادمان و عموم نمایندگان انجمن ها است این تذکر خیر خواهانه را نیز از مهمات عیدیه فرض دیده و برض آن حوزه مقدسه میرسانیم حالت فلاکت و استحقاق غالبی از موظفین و ارباب حقوق دیوانی معلوم خاصه استحقاق رعایت و استرحام موظفین آذربایجان میرهن است زیرا سال گذشته با همه ستم دیدگی و اشد

استیصال بنصف حقوق خود راضی شده و از نصایح دردمندان

اعضای انجمن فریاد و احسرتا بلند نکردند و بامید مختصر حقوق تمام هذه السنه بسر بردند اکنون که هفت ماه از سال گذشته تمام استمتری و مقرری خود را که در واقع حاجب تکدی آنها است و چشم دوخته اند دیناری نرسیده انجمن ایالتی و سایر مراکز دولتی را بستوه می آورند در صورتیکه دولت علیه بالا اضطرار متوجه مستمریات مستحقین و مستخدمین را خواهد داد و سر گذشت دوره اول مشروطیت هم از نقطه نظر گذرانیم همین مسئله مستمریات باعث بسی ندامت ها شد اکنون توجه خاص در این موضوع مبذول و این خادمان وطن را قرین تشکر فرمائید که از مقامات لازمه اجازه در تأدیة حقوق ارباب و وظایف و مستمریات مستحقین داده شود تا از این رهگذر خاطر امنای ملت و اولیای دولت فارغ گردند و این نکته را هم خاطر نشان مبعوثین محترم می نمائیم که تأخیر و امرار وقت حواله مستمریات تا آخر سال بجز تضییع حقوق ارباب و وظایف و وسیله انتفاع حکام و مباشرین نتیجه دیگر نخواهد داشت که علل آنرا اولیای امور بهتر

میدانند ۴۸۰۸ انجمن ایالتی از تبریز به طهران توسط حضرات و کلای محترم آذربایجان مقام مقدس دارالشورای کبری شیدالله تمالی ارکانه کبیه وزارت

جلیله مالیه در باب مواجب اعضای انجمن ایالتی و مخارج انجمن های ولایتی جزو کرا از برض اولیای امور رسانیده حالانیز اضطرار تصدیق افزای محضر مبعوثین محترم می شویم چنانکه صرفه جوئی بحال ملت و مملکت واجب است هکذا قبول و تأدیة یازده مخارج نیز حکم و جوب را دارد اعضای انجمن ایالتی تبریز که بواسطه کثرت مشاغل همه روزه و دائماً مشغول هستند بدون وظیفه که غالباً از هیچ ممری هم عاید ندارند ممکن نیست امرها بگذرد و هر گاه بخواهند يك ساعت از امور پیش آمد انجمن غفلت نمایند آنهم مولد اشکال و بلکه باعث تعطیل امور خواهد بود و همچنین مواجب مستخدمین و سایر مخارج مسلمة انجمن ایالتی و مخارج ضروری انجمن های ولایتی آذربایجان که اتصالاً عرض و اصرار نموده بالاصحاحه میگویند انقاد انجمن ها بدون تعیین مخارج امکان ندارد چنانچه تعویق اعزام نماینده کرسی ایالتی هم شاهد این مطلب و بک نقض عمده انجمن ایالتی است در اینصورت مستدعی هستیم با مقامات لازمه مذاکره و بک توجه متمر فوری حکم قبول وظیفه اعضا و مخارج انجمن ایالتی صادر و مخارج انجمن های ولایتی را معین فرمایند تا نمایندگان ملت بتوانند باسودگی مشغول انجام وظایف خدمتگذاری بوده باشند چند روز قبل هم تلگرافی در این باب بوزارت جلیله مالیه عرض نموده هنوز جواب نرسیده و همین قدر منوط بتوجه مجلس مقدس است مواجب اعضا و مخارج انجمن ایالتی که در جزء بودجه وزارت داخله قید شده ممکن است مثل بعضی از اخراجات فوری مجری نموده و از تصویب مجلس مقدس بگذرانند و انجمن ایالتی را از این بابت آسوده فرمایند ۲۸۵۷ انجمن ایالتی .

رئیس - چون نظیر این تلگرافات مکرر رسیده بود از همه ولایات و اگر چه در این باب با وزارت مالیه و داخله مذاکره شده است ولی لازم بود که این دو فقره برض مجلس رسیده باشد که خاطر نمایندگان هم مسبوق باشد حالا دیگر لازم بمذاکره نیست .

دکتر علیخان - بنده عرض میکنم این تلگرافات که اینقدر مطلب دارد و باین مفصلی است حال عریض را دارد باید برود بکمیسیون عریض و از آنجا بوزارت داخله یا مالیه رجوع شود و خواندن اینها را در مجلس بنده نمی دانم چه صلاحیت دارد غیر از اینکه وقت مجلس ضایع بشود و کاری نکنیم که وقتان باین بگذرد.

رئیس - عرض کردم که از این قبیل تلگرافات مکرر رسیده است و باید بوزارت داخله رجوع شود لکن وقتی يك امری اینطور متواتر شد باید بمجلس هم اطلاع داده شود که خاطر نمایندگان هم مسبوق باشد آقایان نمایندگان مسبوق هستند که پرپر روز يك تلگرافی از انجمن ولایتی رشت قرائت شد که چند نفر از نمایندگان محترم را خواسته بودند که بمسئولیت از طرف مجلس بروند در تلگرافخانه و با انجمن مذاکره نمایند مجلس تصویب نکرده بود که باین سمت بروند مذاکره کنند مگر بمسئولیت خصوصی خودشان که مطالب انجمن را اصفا نموده

برض مجلس برسانند از آن آقایان بعضی شان رفته اند و در تلگرافخانه حاضر شده اند و انجمن ایالتی از ایشان بعضی سئوالات کرده است که ایشان برض مجلس رسانیده کسب جواب نمایند اگر چه این سئوالاتی که کرده اند هیچکدام زاجع بمجلس شورای ملی نیست که جواب بدهد و باید رجوع شود بهیئت وزراء و هیئت وزراء اگر بخواهند جواب بدهند به توسط مجلس جواب بدهند و حالاً چون بمجلس مغایره کرده اند محض استحضار خاطر و کلا خواننده میشود و بعد رجوع میشود بوزارت داخله .

[آقا میرزا ابراهیمخان تلگراف ذیل را قرائت نمود]

از رشت حضوری

غرض از زحمت بتلگرافخانه اینکه بعد از واقعات اخیر طهران تا اندازه که مطلب مستور بوده اهالی ساکت پس از انتشار یازده اوراق فوق العاده و غیره و وصول بعضی مکاتیب مشعر بر کیفیت واقعه اضطراری در اهالی مشهود افتاد یازده عناوین و اظهاراتی داشته بودند اقدامات مجلس مقدس آنان را متقاعد ساختیم نشد روزنامه استنلال ایران بریغتن در شب بمنزل دو نفر نمایندگان کیلان تزلزلی در قلوب افکند از امتداد سکوت اولیاء مجلس و عدم اقدام در کشور و ازده بر مراتب تزلزل اهالی افزوده چون از مقدمات و خامت عاقبت معلوم بود نوزدهم تلگرافی بمنوان مجلس مقدس و وزارت داخله عرض نمود هنوز بجواب نائل نگشته جمعی کثیر از اهالیم طبقات در شب و روز جمعه ۲۰ زمانی را که ایالت و رؤسای جمیع ادارات تشریف داشتند بانجمن ورود نموده پس از اظهار قانون خواهی و تشکر از حسن اقدامات مجلس و هیئت وزراء در خلع سلاح پیشنهاد نموده و جواب آنها را بوسیله انجمن از ساحت قدس مجلس درخ است نمودند مو کول بمغایرات حضوری شد عدم شروع در مذاکرات بواسطه عدم رسمیت برعهده سئوالات قبلیه از رود تمنای کنونی آنان اینکه سئوالات مشروحه ذیل را با جواب شفافیه توضیح فرمایند و مرخص فرمایند سئوالاً و جواباً در جراید درج و یازده از شبهات را سخه در قلوب رفع گردانول امر بخلع سلاح از غیر نظام عمومیت داشته یا نسبی بوده است و نظام از غیر آن بچه شناخته میشود .

دوم - جنابان سردار و سالار ملی مطیع و منقاد بوده اند یا عاصی و متمرد - سیم محاصره پارك و جنك با متوقفین در آن با تصویب مجلس و نایب سلطنت بوده یابی اجازه چنین اقدامی اتفاق افتاده .

چهارم - پس از شروع بجنك از طرف مجلس یاسایب سلطنت منسح شد و ممنوع نشدند یا اصلا منع نشد .

پنجم - مامورین نظام که فقط نامور خلع سلاح بودند اموالی را بفارت برده اند یا نه استمالت کنونی از جنابان سردار و سالار و درخواست گذراندن حقوق برای آنان بواسطه بی تقصیری است یا مبتنی است بر - عفو افاض از تقصیر .

هفتم - جناب سردار محیی در هنگام جنك تهران بوده یا شهیران متمرد از خلع سلاح بوده یا مطیع اطاعت

خود را قبل از شروع بدخواه به مجلس و وزراء اطلاع داده بودند یانه .
 هشتم - توقف سردار محبی در سفارت و ضرغام السلطنه در کهریزک برای عدم امنیت جانی و مالی است یا علت دیگری دارد .
 نهم - کسی را که شرکت در تأسیس اساس مشروطیت داشته باشد قبل از محاکمه و ثبوت تقصیر نمیتوان با اسم و فامیل مقصر شمرده و در جریده درج و منتشر ساخت یانه .

دهم - انجمن در شب منزل آقای ناصر الاسلام و آقای معاضد السلطنه مجوز قانونی داشته و دارد یانه بلکه مخالفت آن بقانون معین است انجمن ایالتی ۷ سنبله علی رضا .
 رئیس - حالا گویا مجلس باینده همراه باغد که این سئوالات را رجوع کنیم بهیئت وزراء (عموم تصدیق کردند)

ناصر الاسلام - بنده قریب پنج شش سؤال کتباً تقدیم کردم که بهیئت وزراء فرستاده شود یکی در باب ریختن بخانه بنده که یک جوابی نوشته اند تمام آنها غیر قانونی است و حاضر که ثابت کنم که غیر قانونی است از آن سئوالات صرف نظر کردم و مجدداً بعنوان سؤال نوشتم و بهیئت رئیس تقدیم کردم که فرستاده شود الی کنون هیچ حاضر نشدند برای جواب و مکرر هم با آقای رئیس الوزراء هم بهیئت وزراء فراد آمد که ملاقات کردم عرض کردم و هیچ فایده نبخشید این سئوالات هم عیناً میروند بهیئت وزراء و همین طور میماند پس خوب است تأکید فرمائید که هر جوابی لازم است باین سئوالات بدهند که باعث اسکات اهالی شود که علاج فاسد بافسد نشده باشد و بی جواب گذاشتن سئوالات نمایندگان مجلس هم خلاف قانون است باید حاضر شوند و جواب بگویند و آنقدری که راجع است بسئوالات بنده یکی راجع بشخص بنده و ریختن بخانه بنده بوده است و یکی در باب گرفتار کردن قتلہ رحوم حجة الاسلام آقا سید عبدالله و مرحوم میرزا علی محمدخان و یکی در باب پنج شش نفر کیلانی است که پنج شش روز آنها را حبس کردند و بعد التزام گرفتند که باید فوری از شهر خارج شوید این سئوالات آیا مهم نیست بجهت دلیل حاضر نمیشوند و جواب نمیدهند میفرمائید این تلگراف راجع است بهیئت وزراء امادر صورتی که جواب بدهند چه فایده دارد .

رئیس - من نویسیم که جواب بدهند به جواب کتبی اگر میدهند که بدهند و شفاهی هم اگر لازم است حاضر شده اظهار بدارند
 [در این موقع عده از نمایندگان اجازه نطق خواستند]
 رئیس - اگر بنده بخواهم نظامنامه داخلی را اجرا کنم که نمیکنید و اگر اجرا نکنم که مورد ایراد خواهد شد در این مطلب هر قدر مذاکره بشود خارج از موضوع است و وقت مجلس تلف خواهد بود آقای عز الملک یک پیشنهادی کرده اند که چون راجع بقانون انتخابات بود لازم دانستم به عرض مجلس شورای ملی برسد و بعد اگر صلاح دانستند بیک کمیسیون مخصوص رجوع شود .
 [آقا میرزا ابراهیم خان پیشنهاد ذیل را قرائت نموده]

چون در مقدمه نظامنامه انتخابات تصریح شده است که «مجلس شورای ملی بعد از آنکه بمبارکی افتتاح یافت بموجب اختیاری که در قوانین اساسی برای او مقرر است در استقرار باجرح و تعدیل هر یک از مواد نظامنامه آنچه صلاح دارند منظور فرمایند» و در ماده ۹۲ نظامنامه انتخابات دو عیب مشاهده میشود اولاً سلب حق انتخاب محلی ثانیاً مستفاد بودن ماده ۹۲ قانون تشکیل ایالات و ولایات راجع به انتخابات پیشنهاد میکنم که ماده ۹۲ نظامنامه انتخابات منسوخ و بجای آن ماده ذیل نوشته شود .
 ماده ۹۲ هر گاه یکی از اعضاء مجلس شورای ملی استعفا یا فوت نماید و پیش از سه ماه بانقضای دوره باقی باشد وزارت داخله پس از ادلاع فوراً امر مینماید در مرکز حوزه که نماینده مستعفی یا متوفی را انتخاب نموده بکنفر از میان خود بجای او پاکثریت تام انتخاب نماید

رئیس - حالا در مذاکره این طرح داخل نمی شویم عرض از قرائت آن این بود که آقای عز الملک یک همچو طرحی پیشنهاد کرده اند و بعد از آنکه بکمیسیون مبتکرات رفت و قابل توجه شد گمان می کنم که در آن خصوص یک کمیسیون مخصوصی باید تشکیل شود الا این کمیسیونهای معمولی نمیتواند رسیدگی باین کار کند .
 راپورت کمیسیون معارف راجع بماده ششم قانون اداری معارف که بکمیسیون رجوع شده بود بوقت میان آقایان طبع و توزیع نشده از این جهت ناچاریم که رای آخری در آن قانون را بروز شنبه بپندازیم و شروع بشود در قانون دیوان محاسبات نمایم .

[شروع بشود در قانون دیوان محاسبات گردیده آقا میرزا ابراهیم خان ماده چهاردهم پیشنهاد وزیر و راپورت کمیسیون راجع باینکه همه ساله یک خمس اعضاء دیوان محاسبات باید بطریق ذیل منفصل و عرض آنها انتخاب شود از ابتدای سال دویم تا اول سال پنجم هر سال یک خمس از اعضاء بطور قرعه منفصل میشود در اول سال ششم قسمتی که از سال اول باقی مانده و منفصل نشده اند منفصل و از ابتدای سال هفتم همه ساله خمس از اعضائی که سه سال تمام داخل بوده اند منفصل و بجای آنها انتخاب جدید بعمل خواهد آمد

[در این ماده مذاکرات زیاد شده بالاخره چند فقره پیشنهاد بقرارد ذیل از طرف نمایندگان قرائت شد (۱) از طرف آقای مؤمن الملک بر حذف این ماده .
 (۲) نیز از طرف آقای مؤمن الملک (بنده پیشنهاد می کنم که ماده ۱۴ کمیسیون تا پنج سال برقرار و بعد از ۵ سال از درجه اعتبار ساقط شود
 (۳) از طرف آقای معاضد الملک .
 بنده پیشنهاد می کنم که تاده سال که هر دو سال یک مرتبه خمس اعضاء بقرعه منفصل شود و ترتیبی که در ماده ۱۴ راپورت کمیسیون قوانین مالیه نوشته شده عمل شود و بعد از ده سال این ماده از درجه اعتبار ساقط شود)
 چون مضمون پیشنهادانی آقای مؤمن الملک و معاضد الملک قریب بیک دیگر بود در دو فقره

پیشنهاد آقای مؤمن الملک اخذ رای شده قابل توجه نشد .
 در خصوص مدت انفصال اعضاء و انتخاب جدید آقای آقا شیخ علی از قرار پیشنهاد نمود بنده در ماده ۱۴ پیشنهاد مینمایم که بجهت انفصال اعضاء و انتخاب جدیدی بجای آنها یک مدتی معین شود و آن مدت را بنده سه ماه لازم می دانم .

[در قابل توجه بودن این پیشنهاد اخذ رای شده پاکثریت رد شد .]
 [ماده ۱۵ پیشنهاد وزیر و راپورت کمیسیون نیز قرائت شده شور اول در آن بمثل آمد .]
 رئیس - بواسطه اینکه برای باره مذاکرات باید جلسه خصوصی منعقد شود شور در بقیه این قانون می ماند برای روز شنبه دستور جلسه آتیه رای آخری در قانون اداری وزارت معارف شور در بقیه قانون دیوان محاسبات ده دقیقه تنفس است و بعد از آن جلسه خصوصی می شود
 [تقریباً یک ساعت قبل از ظهر جلسه علنی ختم شد]

جلسه ۱۳۷

صورت مشروح روز شنبه ۲۸

شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد
 صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود .
 رئیس - در باب صورت مجلس اگر ملاحظاتی هست؟ فرمائید .

آقا شیخ علی شیرازی - در باب انتخاب عرض آقای حایری در اول صورت مجلس نوشته شده است که در روز شنبه قرار شد انتخاب شود و در جز دستور قرائت نشده .

رئیس - چرا در صورت مجلس نوشته شده است که بنا شد روز شنبه انتخاب شود همینقدر کافی است .

محمد هاشم میرزا - آنچه بنظر می رسد تلگراف آنروز از خود آقای حایری نبود از طرف حکومت بود .

رئیس - تلگراف بامضای خود آقای حایری و از خود ایشان است .

هشترودی - آن روز بنده سه فقره تلگراف که از تبریز رسیده بود بمجلس تقدیم کردم دو فقره آن خوانده شد و یک فقره آن باوجودیکه مهم بود قرائت نشد بنده تقاضا میکنم آن یک فقره هم قرائت شود .

رئیس - ملاحظه فرمودید آنروز آن دو فقره تلگراف که قرائت شد به بنده اعتراض کردند که چرا خواندند باین واسطه فقره سیمی قرائت نشد .

هشترودی - چرا ایراد می کنند تلگراف مهم است تقاضا می کنم خوانده شود و اگر ایرادی میکنند بنده جواب میدهم برای اینکه از آذربایجان بما ایراد خواهند کرد که چرا تلگراف ما خوانده نمی شود راجع بمسائلات سابق است که انجمن ایالتی